



INTERNATIONELLA
HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

En varierad oaktsamhetsstandard

Med betydande följder för den oaktsamme

Kandidatuppsats inom affärsjuridik

Författare: Katarina Krauklis

Handledare: Jan Andersson, Hanna Almlöf

Framläggningsdatum 2012-05-14

Jönköping Maj 2012

Kandidatuppsats inom affärsjuridik

Titel: En varierad oaktsamhetsbedömning, med betydande följder för den oaktsamme
Författare: Katarina Krauklis
Handledare: Jan Andersson, Hanna Almlöf
Datum: 2012-05-14
Ämnesord **Bolagsrätt, Företrädaransvar, Oaktsamhet, Skadestånd**

Sammanfattning

Inom bedömningen av skadeståndsansvar för bolagsledningen och aktieägare enligt 29:1 och 29:3 Aktiebolagslagen, genomförs en oaktsamhetsprövning. Utan oaktsamhet eller uppsåt kan inte ansvar göras gällande. Vad som utgör oaktsamhet saknar direkt definition i lag, utan har bedömts av domstolarna i varje enskilt fall. Då oaktsamhet liksom lagöverträdelser, och åsidosättande av uppdrag, väger tungt vid en ansvarsbedömning, behöver bolagsledningen utöver allmän kunskap om aktuella regler även veta vilken oaktsamhet som krävs för att undvika ansvar.

I Skatteförfarandelagen 59:12-14 finns liknande ansvarsbestämmelser. Bestämmelserna anger att en företrädare för bolaget kan bli personligt ansvarig för den juridiska personens skatter och avgifter. En ansvarsförutsättning är att det föreligger grov oaktsamhet. Företrädaransvaret inom skatteförfarandelagen, och skadeståndsansvaret utifrån aktiebolagslagen, förutsätter således båda ett oaktsamt handlande i varierande grad.

Eftersom två bestämmelser i skilda regelverk kan medföra ett ingripande ansvar för någon i bolagsledningen, borde en viss kontinuitet fordras i hur oaktsamheten bedöms. Företrädaransvar har enligt praxis visat sig utgå endast genom överträdelsen i sig, d.v.s. de faktiska omständigheterna, i vissa fall har en subjektiv faktor spelat in, och det är insikten. Insikten i bedömningen motsvarar den grova oaktsamheten som förutsätts. Vid skadeståndsansvar bedöms fler faktorer än en insikt för att vanlig oaktsamhet ska föreligga, och utöver oaktsamheten, även andra faktorer för att ansvar sedan ska utgå. Risker för diskrepans inom tillämpningen av dessa ansvarsregler är inget bolagsledningen kan förutspå, och borde därför inte ligga på bolagsledningens axlar. Även om det kan vara svårt att skapa ett fullt ut förenligt system för oaktsamhetsprövning. Borde det kunna förhindras att oförenligheten blir på någons bekostnad.

Bachelor Thesis in Commercial and Tax law

Title: A varied negligence assessment, with significant consequences for the negligent

Author: Katarina Krauklis

Tutor: Jan Andersson, Hanna Almlöf

Date: 2012-05-14

Subject terms: **Corporate Law, Personal tax liability, Negligence, Damages**

Summary

In assessing the liability of the company management and shareholders of 29:1 and 29:3 in the Swedish Companies Act, a negligent appraisal is required. Without negligence or intent, no one can be held responsible. What constitutes negligence are not directly defined by statute but has been deemed by the courts in each case. When negligence, violations of law, and breaches of mission weighs heavily in a responsible assessment, the senior management needs beyond the general knowledge of current rules also know what prudence required to avoid liability.

The tax procedure law 59:12-14 contains similar liability rules. The rules state that a representative of the company may be personally liable for taxes and fees associated with the company. The standard of liability in the Tax procedure law requires gross negligence. The liability regarding taxes and liability on the basis of the Companies Act, therefore both requires negligence is in varying degrees.

Since the two provisions in separate regulations may result in an intervening responsibility for any of the senior management, a degree of continuity is needed as to how the negligence is assessed. The liability for taxes has by convention been shown to activate only by the infringement itself, i.e. the facts. In some cases, a subjective factor has played a role, and it is the recognition of the deficient tax payment. This recognition is in the tax-liability assessment equal to the gross negligence required. Liability in accordance with the Swedish Companies Act on the other hand, requires more than recognition to constitute ordinary negligence. In addition to this negligence, other factors are also assessed before actual liability is activated. The risk of discrepancy in the application of liability in two regulations can't be predicted by the management, and shouldn't lie on the management's shoulders. While it may be difficult to create a fully compatible system for negligence trial, it should be prevented that the incompatibility is at someone's expense.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte.....	3
1.3	Terminologi	3
1.4	Avgränsning	3
1.5	Metod och material.....	4
1.6	Disposition.....	5
2	Skadestånd inom den allmänna skadeståndsrätten	6
2.1	Skadeståndets funktion	6
2.2	Skadebegreppet och förmögenhetsskada	7
2.3	Oaktsamhet.....	7
3	Skadeståndet och aktiebolaget	9
3.1	Bolagets organisation.....	9
3.1.1	Styrelse och VD:s förvaltning.....	10
3.1.2	Styrelse och VD:s verkställighet	11
3.1.3	Styrelse och VD:s övriga förpliktelser	12
3.2	Skadestånd inom aktiebolagsrätten	14
3.3	Bolagsledningens interna skadeståndsansvar	15
3.3.1	Skada har uppstått.....	16
3.3.2	Skadan har orsakats genom skadevållarens uppdrag inom bolaget.....	17
3.3.3	Skadevållaren har varit uppsåtlig eller oaktsam.....	18
3.3.4	Det finns ett orsakssamband	20
3.4	Bolagsledningens externa skadeståndsansvar	20
3.5	Aktieägarens ställning och skadeståndsansvar	23
4	Företrädaransvar inom skatteförfarandelagen.....	24
4.1	Allmänt	24
4.2	Om företrädaren	26
4.3	Grunden för företrädaransvar	27
4.3.1	Objektiva och subjektiva rekvisit	27
4.3.2	Särskilda skäl för betalningsbefrielse och eftergift.....	29
4.3.3	Utredningsskyldighet	30
4.4	Skatteverket i borgenärsställning	31
5	Utredning av särskilda faktorer	33
5.1	Företrädaren	33
5.2	Individuellt ansvar - personligt ansvar	34
5.3	Funktioner och skada	35
5.4	Borgenärsskydd	37
5.5	Oaktsamhet och grov oaktsamhet.....	39
6	Avslutande kommentarer.....	43
6.1	Analys och slutsats.....	43
	Referenslista	45

Förkortningslista

AB Aktiebolag

ABL Aktiebolagslagen (2005:551)

NJA Nytt juridiskt arkiv

Prop. Proposition

SkfL Skatteförfarandelagen (2011:1244)

SkL Skadeståndslagen (1972:207)

SOU Statens offentliga utredningar

VD Verkställande direktör

ÅRL Årsredovisningslagen (1995:1554)

RÅ Regeringsrättens årsbok

BorgL Lagen (2007:324) om skatteverkets hantering av vissa borgenärsuppgifter

I Inledning

I.1 Bakgrund

Bolagets ledning har ett flertal uppdrag och förpliktelser inom aktiebolaget.¹ Uppstår brister inom uppdraget som medför en skada för bolaget eller utomstående kan skadeståndsansvar aktualiseras. Skadeståndsansvaret är individuellt för varje organmedlem, även om medlemmarna kan svara för skadan solidariskt.²

Enligt aktiebolagslagen (2005:551) ABL, 29:1 1men kan den styrelseledamot eller VD, som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, begäras att ersätta skadan. Skadeståndsansvaret mot bolaget brukar benämnas som det interna ansvaret. Skadeståndsansvar kan även komma ifråga när skadan vållas aktieägare eller annan genom överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.³ Med ”annan” avses oftast en utomstående borgenär eller fordringsägare, skadeståndsansvaret mot bolagets utomstående brukar benämnas som det externa ansvaret.⁴ Överträdelsen i sig är dock inte tillräcklig för att skadeståndsansvar ska kunna göras gällande av utomstående, det fordras att reglerna som överträds är avsedda att skydda den som åberopar ansvar. Oavsett vem den skadelidande är, kan varken bolaget eller utomstående göra skadeståndsansvar gällande om inte den skadegörande handlingen eller underlåtelsen, varit uppsåtlig eller oaktsam.

Skadeståndsansvaret för aktieägare utan ledningsposition inom aktiebolaget, bedöms liknande som för bolagets ledning enligt 29:3 ABL. För att aktieägaren ska bli skadeståndsansvarig mot utomstående fordras dock en grov oaktsamhet och en medverkan till överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Det krävs således en högre grad av oaktsamhet av aktieägaren än av bolagets ledning, för att aktieägaren ska bli skadeståndsskyldig.

Oaktsamheten för skadeståndsansvar mot utomstående enligt 29:1 och 29:3 ABL, bedöms utifrån associationsrättsliga principer mot bakgrund av den allmänna skadeståndsrätten.

¹ Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 21.

² Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 5

³ Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar, 2009 s.17.

⁴ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 388.

Bestämmelsernas hänvisningar till andra författningar har dock ingen betydelse för bedömningen av oaktsamhet inom ABL.⁵

Företrädare inom aktiebolag kan under vissa förutsättningar personligen behöva svara för bolagets förbindelser, detta ansvar skiljer sig från ett skadeståndsansvar. Det personliga ansvaret följer inte samma bedömningsgrunder som skadeståndsansvar, och förutsätter inte heller att en skada har inträffat. I skatteförfarandelagen (2011:1 244) SkfL, 59:12-14⁶ finns förutsättningarna enligt vilka aktiebolagets företrädare kan bli personligt ansvariga för bolagets obetalda skatter och avgifter. Bestämmelserna om det s.k. företrädaransvaret är avsedda att skydda skatteverket som i förhållande till aktiebolaget är en borgenär. En av ansvarsförutsättningarna skiljer sig dock inte från skadeståndsansvaret, underlåtenheten att betala in skatter och avgifter ska vara uppsåtlig eller grovt oaktsam.⁷ Oaktsamhetsbedömningen vid företrädaransvar utgår dock inte från de associationsrättsliga principerna mot bakgrund av den allmänna skadeståndsrätten.

Oavsett om bestämmelserna genererar ett personligt företrädaransvar eller individuellt skadeståndsansvar för bolagsledningen, eller om de ansvarsgrundande bestämmelserna finns inom ABL eller SkfL, är en väsentlig ansvarsförutsättning att bolagsledningen, eller dess företrädare handlat oaktsamt, eller grovt oaktsamt. Oaktsamhetens värdering får således stor betydelse för om ansvar av något slag ska kunna göras gällande. För den som ska svara för ansvaret, torde det inte heller spela någon roll om det handlar om en ersättningsskyldighet, eller betalningsskyldighet, den ingripande naturen av skyldigheterna är densamma. Oklarheter rörande vilken grad av aktsamhet som förväntas av bolagsledningen leder till en stor oförutsägbarhet. Det är därför av betydelse att åtgärder med samma ingripande karaktär förutsätter samma grad av oaktsamhet. En åtskillnad och kontinuitet mellan vad som graderar ett beteende som oaktsamt eller grovt oaktsamt har således en viktig funktion. Är värderingen av oaktsamheten som föranleder ett ansvar, beroende av var regeln har sin härkomst, eller vem som vill göra ansvar gällande, kan dessa oklarheter medföra konflikter rörande vilken regel som har överträtts, eller vid flera överträdelser vilken oaktsamhetsstandard som ska användas.

⁵ Svernlöv Carl - Ansvarsfrihet, 2007 s.122 s.151 s.159

⁶ Se tidigare skattebetalningslagen 12:6- 9a§.

⁷ Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar 2009 s. 108.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda om skillnader föreligger i oaktsamhetsprövningen vid tillämpning av företrädaransvarsregeln inom skatteförfarandelagen, i jämförelse med oaktsamhetsprövningen för skadeståndsansvar inom aktiebolagslagen. Syftet är även att se om de skillnader eller likheter som utredningen ger vid handen, bildar ett sammanhängande system inom oaktsamhetsvärdering.

1.3 Terminologi

Eftersom två typer av ansvar diskuteras i framställningen, kan en förståelse av begreppen som tillhör respektive ansvar underlätta för förståelsen av framställningen. I samband med bestämmelserna 29:1, samt 29:3 ABL diskuteras *skadeståndsansvaret* och *ersättningskyldigheten* för inträffad skada. Utifrån bestämmelserna 59:12-14 SkfL diskuteras *företrädaransvaret* och *betalningsskyldigheten* för den juridiska personens skatter och avgifter.

Vidare kan den oaktsamhet som fordras vid respektive ansvar, ha olika benämningar inom doktrinen. För att tydliggöra vad som menas i denna framställning kommer inte begreppet culpa att användas synonymt med oaktsamhet. Anledningen till detta är att en senare utveckling i doktrinen har medfört att culpa även innefattar det andra subjektiva rekvisitet uppsåt.⁸ Då de subjektiva rekvisiten uppsåt och oaktsamhet diskuteras, kommer de således benämnas som just *uppsåt* och *oaktsamhet*.

Eftersom kärt barn har många namn, kan även observeras att de plikter som diskuteras i samband med styrelse och VD:s lednings uppdrag framställs under följande begrepp: *övervakningsplikten*, *vårdnadsplikten*, *lojalitetsplikten*, och *tystnadsplikten*. Inom doktrin har ofta dessa benämnts kollektivt som omsorgsplikter, eller som lojalitet och vårdplikter. Även andra plikter har förekommit i diskussionen, men samtliga plikter i framställningen arrangeras under benämningarna ovan.⁹

1.4 Avgränsning

En förståelse för oaktsamhetsbedömningen vid en ansvarsbestämmelse, förutsätter även en förståelse av ansvarsbestämmelsens avsikt och uppbyggnad. Oaktsamheten behöver därför sättas in i sitt sammanhang, vilket medför att även andra delar som hänför sig till

⁸ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 127.

⁹ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s.155. Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s.61. Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 248.

skadeståndsansvaret och företrädaransvaret behöver jämföras. Ansvarsbestämmelserna 29:1 i ABL och 59:12- 14 i SkfL, är utgångspunkten för denna jämförelse.

Eftersom en uppsats om skadeståndsansvar och företrädaransvar riskerar att bli väldigt omfattande, måste även vissa saker lämnas utanför uppsatsen. Följande områden kommer inte att behandlas: Skattebrott och skattebrottslagen. Karaktären av de olika skatter och avgifter som omfattas av företrädaransvar. Metoder för skatteredovisning och ränta på skatt. Kapitalbristregler och underlåtelser att vidta åtgärder för konkurs och likvidation i 25:18 ABL.

Vidare diskuteras bestämmelser i Årsredovisningslagen(1995:1 554) och Lag om finansiella instrument (1991:980), bara inom ramen för 29:1 ABL, och i den utsträckning bestämmelsen hänvisar till dessa författningar.

Bolagsledningens interna skadeståndsansvar är utgångspunkten för en närmare beskrivning av det externa skadeståndsansvaret. Eftersom en stor fokus i uppsatsen ligger på bolagsledningens skadeståndsansvar, behandlas inte bolagsstämmans eller revisorns roll ingående. För en full förståelse av skadeståndets funktioner och hur oaksamhet värderas vid ett skadeståndsansvar innefattar uppsatsen även en kort diskussion om den allmänna skadeståndsrätten. Framställningen är gjord ur ett bolagsrättsligt perspektiv.

1.5 Metod och material

Vid val av material har rättskällorna värderats i hierarkisk ordning, lagstiftning, rättsfall och förarbeten har utgjort plattformen för diskussionen som gällande rätt. Många äldre förarbeten och äldre prejudikat har visat sig användbara, eftersom senare lagändringar och senare domstolsavgöranden i stor utsträckning har utgått från tidigare reglering och praxis.

Den juridiska doktrinen definieras av nationalencyklopedin som en kollektiv benämning på den rättsvetenskapliga litteraturen, eller den rättslärdes uppfattning. Doktrin inklusive skatteverkets handledningar har varit värdefull för utredningen. En stor del av materialet har utgått från doktrin av olika skäl. Det har i återkommande sammanhang fordrats ett bredare perspektiv, framförallt rörande oaksamhetsbedömningen. Doktrin har i dessa sammanhang fungerat väl som komplement till förarbeten och domstolsavgöranden. De

valda rättskällornas äkthet, kvalitet och tyngd har sedan vägts mot varandra för att göra det möjligt att prioritera tyngre vägande källor framför andra inom samma kategori.¹⁰

Med undersökningen följer att se om oaktsamhet inom sina tillämpningar tillsammans bildar ett sammanhängande system. Objektet för undersökningen är bolagsledningen, och undersökningen görs därför från ett bolagsrättsligt perspektiv. Ändamålet med jämförelsen, är att se om frambeskutade likheterna och skillnaderna är motiverade och välanpassade till det svenska rättssystemet. Eftersom det inte handlar om skilda rättssystem kan inte jämförelsen klassificeras som en komparativ, metoden ligger då närmare en problemorienterad, med deskriptiv inledning.¹¹

1.6 Disposition

Uppsatsen kan delas in i två delar med sex kapitel, från kapitel två och framåt beskrivs först skadeståndets funktion inom den allmänna skadeståndsrätten, samt oaktsamheten och dess bakgrund i detta sammanhang. I kapitel tre diskuteras aktiebolagets organisation, bestämmelserna om skadeståndsansvar inom ABL, samt oaktsamheten i detta sammanhang. Sedan behandlas i kapitel fyra företrädaransvarsreglerna inom SkfL, vad företrädaren har för ställning, reglernas funktion, samt oaktsamheten i detta sammanhang. Härfter avslutas del ett, som redogör gällande rätt.

Del två som är utredande, inleds med kapitel fem. I kapitel fem görs en mer ingående jämförelse av olika faktorer inom företrädaransvaret och skadeståndsansvaret, med oaktsamhetsprövningen som en del av dessa faktorer. Efter denna jämförelse, analyseras skillnaderna och likheterna i kapitel sex för en sammanställande bedömning. Del två avslutas med en egen slutsats.

¹⁰ Kjellgren, Holm – Att skriva uppsats i rättsvetenskap s.76.

¹¹ Kjellgren, Holm – Att skriva uppsats i rättsvetenskap s.44- 49.

2 Skadestånd inom den allmänna skadeståndsrätten

2.1 Skadeståndets funktion

Vad skadeståndet har för funktioner har diskuterats återkommande i doktrinen. Det har ofta ansetts att funktionerna kan delas in i flera grupper. Skadeståndet ger skadelidande ett belopp i pengar som ska ersätta den inträffade skadan, till detta hör att skadeståndet anses ha en reparativ funktion, den ska reparera inträffad förlust. En annan omdiskuterad funktion är den av preventiv natur, den som en gång behövt erlagga skadestånd, kan förväntas vara mer aktsam i framtiden. Hellner anser att något som talar mot den preventiva effekten är det faktum att det oftast är försäkringsbolag som utbetalar skadeståndet.¹² Svernlöv anser däremot med hänvisning till Ekelöf att skadeståndet ökar den generella tryggheten i samhället genom att förebygga mot olika skadegörande handlingar.¹³ Det är dock svårt att urskilja vilka faktorer som preventivt leder till en ökad aktsamhet. Vetskapen om att en eventuell oaktsamhet har ett pris, och att denna vetskap påverkar tryggheten i samhället positivt, kan varken bevisas eller motbevisas.¹⁴

Hellner har dock identifierat andra funktioner för skadeståndet utöver den preventiva och reparativa, såsom placering av kostnaden för uppkomna skador. Funktionen av omplaceringen av kostnader innebär att då en skada uppkommer för den skadelidande, flyttas förlusten över från den skadelidande till skadevällaren, eller alternativt till ett försäkringsbolag som sedan återkräver ersättningen från skadevällaren. Att skadeståndet enbart har en funktion av att byta ut personen ansvarig för kostnaderna, till den som åstadkommit kostnaderna, är inte heller helt troligt, det handlar då mer av en kombination av alla dessa faktorer. Det faktum att skadeståndets funktioner kan anses vara att reparera en inträffad skada, att förebygga ett särskilt handlande, eller att flytta över kostnaderna för en eventuell förlust, indikerar att det finns fler än ett allmännyttigt ändamål med skadestånd som sanktion.¹⁵

¹² Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 42.

¹³ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 33. Ekelöf- Rättegång I, 2000 s. 7.

¹⁴ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 43-44.

¹⁵ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 46.

2.2 Skadebegreppet och förmögenhetsskada

För att skadestånd ska utgå förutsätter det såklart att det finns en skada. Den uppkomna skadan måste sedan värderas efter den inträffade skadans storlek. Att definiera och konkret visa att en skada har uppstått är väsentligt vid skadeståndsbedömningen. Vad som utgör en skada är inte alltid helt uppenbart. En fysisk försämring av sak eller person kan ses som en skada, det benämns då som sak- eller personskada. Inkomstbortfall och värdeminskning kan uppstå som en följd av sak- eller personskada, en sådan värdeminskning benämns *allmän förmögenhetsskada*. En ekonomisk skada som inte är en följdskada, utan uppstår självständigt benämns *ren förmögenhetsskada* vilket definieras av 1:2 Skadeståndslagen (1972:207), SkL, som en skada som uppkommer utan samband med sak- eller personskada. Ren förmögenhetsskada inom den allmänna skadeståndsrätten ersätts endast vid brott (2:2 SkL). Vid bedömningen av skadans storlek i samband med förmögenhetsskada, jämförs den befintliga förmögenheten hos skadelidande, med den förmögenhet som hade funnits om skadan aldrig inträffat. Det kan i dessa situationer vara svårt att uppskatta storleken efter ett hypotetiskt belopp.¹⁶

Då det är visat att en skada uppkommit, och bedömningen om skadestånd i övrigt är fullbordad, ska skadevällaren ersätta skadan. Det råder delade meningar även rörande skadeersättningens funktioner. Företrädare inom rättsekonomin anser att reglerna om skadeersättning ska vara ekonomiskt effektiva, alltså att det primära utöver ett krav på rättvisa ska vara bästa möjliga användning av ekonomiska resurser. Denna effektivitet anses tillgodose allmänna samhällsintressen först och främst, innebärande att den skadelidandes intresse kan komma i bakgrunden, speciellt om det i vissa situationer leder till en större ekonomisk effektivitet om den skadelidande själv får stå för sina skador. Detta kan även leda till att aktsamheten drivs väl långt, att det kostar mer för en potentiell skadevällare att förebygga ett vållande av skada, än vad det kostar för en potentiell skadelidande att förebygga att han lider skada.¹⁷

2.3 Oaktsamhet

Om skadestånd ska göras gällande förutsätter det uppsåt (dolus) eller oaktsamhet (2:1-2 SkL).¹⁸ Den primära frågan vid en oaktsamhetsbedömning är om den oaktsamme handlat

¹⁶ Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 340.

¹⁷ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 53-54.

¹⁸ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 127 I skadeståndslagen betecknas oaktsamhet som vårdslöshet.

på rätt sätt. För att fastställa vad som är det rätta handlings sättet behövs det en standard att jämföra handlandet med. Enligt Hellner är det endast en liten del av denna bedömning som sker genom en jämförelse med den aktsamhet som i allmänhet tas i en liknande situation, d.v.s. sedvanan. I själva verket får lagstadganden, prejudikat och andra föreskrifter istället företräde, vilket indikerar att oaktsamhetsbegreppet inte är sociologiskt, utan istället ett normativt begrepp.¹⁹ Bedömningen sker därför i de flesta fall i samband med normer som återfinns i en författning, eller instruktion av myndighet förutsatt att de skyddar den skadelidandes intressen. Att en författning preciserar ett visst handlande medför inte automatiskt att ett annat handlande är oaktsamt, det görs en avvägning av omständigheterna som talar för och emot en oaktsam handling eller underlåtenhet i det särskilda fallet.²⁰

Då bedömningen av flera omständigheter väger in i avgörandet av oaktsamhet, vilket ger en mer komplicerad bedömning, kan en tendens vara att vilja obektivisera ansvaret. Genom objektiviseringen eliminerar man hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. När ansvaret bygger på överträdelser av en särskild författning kan då ett ansvar åläggas så fort en överträdelse ägt rum, en sådan bedömning gränsar till det som kallas ”strikt ansvar” eller ”statutory negligence”²¹

Prejudikat har en stor betydelse vid bedömningen av en allmän aktsamhetsstandard, av ett allmänt krav på konsekvens i rättskipningsprocessen följer att aktsamhetskravet i tidigare avgöranden beaktas så att samma handling medför samma följd även i senare avgöranden. Därför kan ett närmare studium av ett flertal rättsfall ge ett helhetsintryck av aktsamhetskravet i en viss situation.²²

Om inte författningar, föreskrifter eller prejudikat ger någon vägledning för vilken typ av aktsamhet som förväntas i en särskild situation görs en s.k. fristående oaktsamhetsbedömning. Benämningen fristående används eftersom bedömningen inte är bunden till en författning eller dylikt som anger när eller hur en oaktsamhet föreligger. (Mer om fristående oaktsamhetsbedömning under 3.3.3.)

¹⁹ Andersson, Håkan –Infotorg juridik, 2011-08-10 ”Culpabegreppet – evigt samma ytuttryck, evigt nya konkretiserande avvägningar” s. 9.

²⁰ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 127-130.

²¹ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 146

²² Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 132.

3 Skadeståndet och aktiebolaget

3.1 Bolagets organisation

ABL uppställer ett konkret organisationsschema som är tvingande för samtliga aktiebolag. Att alla aktiebolag har samma grundstruktur gör bolagsformen mer tillförlitlig, det fungerar även som en mall i bolagets inre ansvarsfunktioner och indelning av uppgifter. Det faktum att aktiebolagen följer samma struktur, innebär dock inte att alla aktiebolag ser likadana ut internt, detta schema kan individualiseras inom det specifika bolaget utifrån verksamhetens omfattning, ägarnas intresse, samt styrelseledamöternas och VD:s kvalifikationer och nivå av engagemang i bolaget.²³

ABL delar upp bolagets organisation i tre delar; Det högsta beslutande organet består av bolagsstämman, det finns sedan ett eller två ledningsorgan som kollektivt benämns som bolagsledningen, bestående av styrelse, eller styrelse och VD. Vid sidan om nämnda organ finns också ett kontrollerande organ som utgörs av revisorer.

Organen har olika funktioner inom förvaltning och verkställighet. Förvaltningen inbegriper beslutsfattande i bolagets interna relation. Verkställigheten omfattar bolagets åtgärder utåt, och när dessa ska bli bindande mot tredje man.²⁴ Bolagsstämman är bolagets högsta förvaltningsorgan och sköter endast förvaltning, stämman kan därför inte företräda bolaget utåt. Bolagsstämman består av de aktieägarna som infinner sig vid dess sammanträden (7:1 ABL). Vid bolagsstämman tas de viktiga besluten i den interna relationen, såsom val av styrelse, ändring av bolagsordning, ökning eller minskning av aktiekapitalet, vinstutdelning och likvidation.²⁵ Bolagsledningen däremot är kombinerade förvaltnings- och verkställighetsorgan, ledningen kan således sköta bolagets interna relation såväl som företräda bolaget utåt.²⁶

Styrelsefunktionen definieras av bolagsstämman, de uppgifter som ligger inom stämmans exklusiva kompetens är därför undantaget från styrelsens organisations- och

²³ Svernlöv Carl – Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s.30.

²⁴ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 23

²⁵ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s.11

²⁶ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 31.

förvaltningsansvar. Styrelsen kan därför inte ta beslut om t.ex. minskning av aktiekapital, då den förmågan innehas av bolagsstämman exklusivt.²⁷

I och med att bolagsstämman är bolagets högsta förvaltningsorgan, är styrelsen underordnad stämman. Det är också upp till bolagsstämman att välja ut styrelseledamöterna (8:8 ABL). Det tillkommer sedan styrelsen att utse VD, som då blir underordnad både styrelse och bolagsstämman. Sammanslutningen av denna valkedja möjliggör för aktieägarna att genom bolagsstämman påverka valet av bolagsledning. Efter valen är gjorda registreras styrelseledamöterna och VD hos Bolagsverket, (BolagsV) (8:33 ABL).²⁸

3.1.1 Styrelse och VD:s förvaltning

Att styrelsen ansvarar för bolagets förvaltning framgår av 8:4 ABL. Till förvaltningen hör beredning av stämmobeslut, ett övergripande ansvar för bolagets organisation avseende personal och planering, samt en fortlöpande bedömning av bolagets ekonomi. Styrelsen ska även vid bedömningen av bolagets ekonomi, sörja för att bokföring, ekonomistyrning, och ekonomirapportering kontrolleras på ett betryggande sätt.²⁹

Kontrollen av bolagets ekonomi förutsätter även insikt i hur bolagets skulder och tillgångar är fördelade, för att kunna besluta om investeringar eller besparingar. Styrelsen har även ett ansvar att kontinuerligt bedöma om bolagets förmögenhet hotas till nackdel för aktieägarna och bolagets borgenärer, styrelsen kan då besluta om rekonstruktion, eller ansöka om konkurs. Avvecklingsbeslut däremot ligger inom bolagsstämmans kompetens.³⁰

Eftersom styrelsen endast sammanträder några gånger under ett år, blir planeringen och verksamhetskontrollerna styrelsens centralaste uppgifter. I större bolag kan styrelsen behöva delegera en del av den finansiella kontrollen till en internrevisor eller annan. Delegationen och upprättande av fullmakter innebär dock inte att tillsynsansvaret går över till fullmaktstagaren, det yttersta ansvaret ligger fortfarande hos styrelsen.³¹

²⁷ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 31.

²⁸ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s.20.

²⁹ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 211.

Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s.32.

³⁰ Prop. 1997/98:99 s. 81.

³¹ Prop. 2004/05:85 s. 310.

Har bolaget utsett en VD, svarar denne för den löpande förvaltningen enligt 8:29 ABL. Den löpande förvaltningen inkluderar rutinmässiga åtgärder som rör bolagets drift eller vardagliga verksamhet enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Bedömningen av vilka åtgärder som ingår i den löpande förvaltningen är till stor del beroende av bolagets storlek och beskaffenhet. I ABL är åtgärderna tillhörande den löpande förvaltningen negativt definierat, som de handlingar som med hänsyn till bolagets verksamhet och omfattning inte är betydande eller av ovanligt slag. VD får endast vidta åtgärder som är av ovanligt slag eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan olägenhet.³²

Årligen ska styrelse och VD avlämna en förvaltningsberättelse, denna rapport innehåller förslag om hur vinsten skall disponeras, samt nyckelpunkter i bolagets utveckling avseende bland annat ekonomiska risker, miljöfrågor och personal. Rapporten är en del av den offentliga redovisningen, och används främst som en källa till information. Rapporten kan även användas som ett underlag i ansvarsanspråk mot ledningen, om t.ex. väsentlig information utelämnats vilket bidragit till att skada uppkommit för bolaget.³³

Bra kommunikation och informationsutbyte krävs då planering och kontroller är en del av styrelsens vardag. 8:5-7 ABL beskriver hur information till och från styrelsen ska rapporteras. I svåröverskådliga verksamheter kan styrelsen enligt 8:5 upprätta instruktioner för hur inrapporteringen av information ska gå till, detta är en viktig funktion för att styrelsen ska kunna kontrollera bolagets finansiella ställning. Ofta ligger det inom VD:s ansvarsområde att bedöma materialet som läggs fram till styrelsen.³⁴

3.1.2 Styrelse och VD:s verkställighet

Styrelsens beslut och handlande får inte endast interna effekter, besluten får även externa effekter som för kunder, anställda, och leverantörer. Beslutet måste då verkställas genom en rättshandling. I avgörandet av vem eller vilka som får företräda bolaget finns det två utgångsområden; behörighetsreglerna enligt ABL, samt registrering av behörigheten hos BolagsV.³⁵

Eftersom styrelse och VD är de ledande organen inom bolaget avseende verkställighet, är dess behörighet reglerad i lag. Till skillnad från organens befogenhet som avser den interna

³² Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s.32.

³³ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 211- 212.

³⁴ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 213.

³⁵ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 224.

relationen och förvaltningsmakten, är behörigheten särskilt viktig för utomstående, då bolagets medkontrahenter måste veta vem som är behörig att företräda bolaget.³⁶

Enligt 8:35 ABL företräder styrelsen bolaget, och tecknar dess firma. Styrelsens behörighet är obehindrad så länge det ligger inom styrelsens kompetens, verksamhetens syfte och ändamål.³⁷ Behörigheten hänger samman med styrelsen som organ och inte ledamöterna separat, därför måste minst hälften av ledamöterna godkänna åtgärden innan den verkställs. En förutsättning för att en giltig rättshandling för bolaget ska komma till stånd, är en viljeförklaring av en behörig företrädare. Viljeförklaringen kan vara skriftlig, muntlig eller i tyst samförståelse. Motparten måste dock ha fog för att förutsätta att företrädaren agerar för bolaget, viktiga rättshandlingar är därför vanligtvis skriftliga, då firman tecknas i samband med företrädarens namn (28:6 ABL)³⁸.

VD:s verkställighetsroll är begränsad till löpande rättshandlingar som tillhör den löpande förvaltningen enligt 8:36 ABL. Det kan emellertid vara svårt för utomstående att gardera sig om att VD får företräda bolaget i den specifika situationen, av den anledningen har VD:s medkontrahenter ett godtrosskydd i 8:42 (mer om under 3.4).³⁹

Styrelsen kan även bemyndiga särskilda firmatecknare (8:37 ABL), firmatecknaren kan vara en styrelseordförande, övriga ledamöter, VD, eller någon annan. Firmatecknaren får egen behörighet att företräda bolaget, behörigheten är lika vidsträckt som styrelsens. Firmatecknaren är dock inte ett bolagsorgan, utan uppdraget deriveras från styrelsen, styrelsen kan därför också återkalla den givna behörigheten när så önskas.⁴⁰

3.1.3 Styrelse och VD:s övriga förpliktelser

Både styrelse och VD har en förtroendeposition, deras uppdrag inkluderar utöver vad som ingår i deras stadgade förvaltning- och verkställighetsroll, även andra skyldigheter som kan sammanfattas till fyra förpliktelser; lojalitetsplikten, vårdplikten, övervakningsplikten, och tystnadsplikten.

³⁶ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 52.

³⁷ Skog Rolf – Rodhes aktiebolagsrätt, 2009 s. 191.

³⁸ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 226.

³⁹ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 31.

⁴⁰ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 225,
Skog Rolf – Rodhes aktiebolagsrätt, 2009 s. 191.

Ömsesidigt för plikterna är att bolagsledningen förväntas agera i bolagets intresse. Plikterna är relativa beroende på verksamhetens inre organisation. I avgörandet om bolagsledningen har åsidosatt sina plikter måste hänsyn därför tas till omständigheterna inom den särskilda verksamheten.⁴¹

Vårdplikten inkluderar skyldigheten att hämta bolagsstämmans samtycke vid extraordinära beslut och ärenden. Om ett beslut som innehåller särskilda riskmoment tas med bolagsstämmans samtycke, kan ansvaret för styrelsen och VD begränsas mot bolaget om beslutet skulle medföra en skada. Åtgärden blir på så sätt tryggare för både bolaget och dess ledning.⁴²

Övervakningsplikten gäller styrelse och VD:s tillsyn av verksamheten, detta kommer till uttryck dels genom styrelsens möjlighet att dirigera VD genom instruktioner och anvisningar, och dels genom bolagsledningens gemensamma skyldighet att se till att förvaltningsansvaret sköts tillfredställande. I plikten ingår även övervakningen av bolagets ekonomi, och en skyldighet att undersöka underlaget till de förslag som framläggs vid styrelsens sammanträden.⁴³

Bolagsledningen ska även vara lojal mot bolaget. Lojaliteten återspeglas bland annat av att uppdragstagaren inte får bedriva konkurrerande verksamhet med bolaget, om inte detta avtalats i en konkurrensklausul. Lojalitetsplikten syftar till att förhindra bolagsledningen från att skaffa sig fördelar genom sitt uppdrag som ligger utanför bolagets intresse. Att bolagsledningen ska agera för bolaget i första hand kan utläsas av jävbestämmelsen i 8:23 och 8:34 ABL där det framgår att styrelseledamot eller VD inte får handlägga frågor där denna själv är inblandad, eller har ett väsentligt intresse i frågan. Plikten framgår även i verkställighetsuppdraget genom 8:41, där det framgår att styrelsen eller annan inte får företa en rättshandling för bolaget som missgynnar bolaget till fördel för utomstående.⁴⁴

Även tystnadsplikten behöver efterföljas, tystnadsplikten gäller för bolagsledningen både vid dess sammanträden, och utanför uppdraget. Plikten innebär att upplysningar som kan

⁴¹ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 249.

⁴² Bergström, Samuelsson- Aktiebolagets grundproblem, 2009 s. 137.

⁴³ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 19.

⁴⁴ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 156.

skada bolaget inte får spridas. Oftast är det styrelsen som avgör om vissa uppgifter och beslut ska erhålla sekretess.⁴⁵

3.2 Skadestånd inom aktiebolagsrätten

Skadeståndsbestämmelserna inom associationsrätten är inte avskurna från den allmänna skadeståndsrätten, utan de två normsystemen integrerar varandra. Användningen av bestämmelserna inom den allmänna skadeståndsrätten begränsas dock genom aktiebolagets struktur och aktieägarnas ställning. I regel är det endast ren förmögenhetsskada som ersätts genom de aktiebolagsrättsliga skadeståndsreglerna. Enligt ovan ersätts ren förmögenhetsskada inom den allmänna skadeståndsrätten endast vid brott (2:2 SkL). För att skadeståndsskyldighet ska inträda i utomobligatoriska förhållanden inom den allmänna skadeståndsrätten krävs således att det är föreskrivet i lag.⁴⁶

Bolagets ledning står i centrum då det kommer till ABL:s ansvarssystem, anledningen till detta är som vi sett, att styrelse och VD förutom sina egna uppdrag, även bereder andra ärenden i bolagets verksamhet. Bolagsledningen verkställer beslut från bolagsstämman, förmedlar information till och från stämman, och revisorerna. Bolagsledningen har därför genom sin förtroendeposition, en stor inverkan på bolaget. Skadeståndsreglerna inom aktiebolagsrätten fyller en viktig funktion, då de både ser till att bolagsledningen sköter sina positioner, och ersätter de rättssubjekt som blivit lidande om så inte skett.⁴⁷

I 29 kap ABL finns bestämmelserna för den aktiebolagsrättsliga skadeståndsskyldigheten, i 29:1-3 anges vilka som kan bli skadeståndsskyldiga. Styrelseledamöterna, VD, och stiftares skadeståndsansvar regleras i 29:1. Samma ansvar regleras för revisorer och granskare genom en återhänvisning till 29:1 från 29:2. Aktieägares skadeståndsskyldighet regleras i 29:3.⁴⁸

Bestämmelsen i 29:1, infördes som ett extra skydd för tredjeman eftersom de allmänna reglerna om skadestånd inte ansågs vara tillräckliga. Ändamålet var att skydda tredjeman från skador som bolagets företrädare förorsakar genom överträdelser av aktiebolagslagen.⁴⁹

⁴⁵ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 201.

⁴⁶ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 40.

⁴⁷ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 13.

⁴⁸ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 41.

⁴⁹ SOU 1971:15 s. 351.

I 1975 års förarbete tillades också att ansvaret mot tredjeman i 29:1 inte borde vara lika vidsträckt som mot bolaget. Skadeståndsskyldigheten inträder endast om bolagsledningen uppsåtlig eller av oaktsamhet överträder aktiebolagslagen eller bolagsordningen.⁵⁰ Senare infördes också skadeståndsskyldighet vid överträdelser av lagen om finansiella instrument, och tillämplig lag om årsredovisning.

Rörande bolagsledningens skadeståndsansvar mot bolaget anfördes i 1975 års förarbete, att styrelseledamöter, stiftare eller andra som har en sysslomannaställning mot bolaget ska vara skyldiga att handla med den omsorg som generellt kan förväntas av en syssloman vid fullgörandet av sina uppdrag. Samt att en förutsättning för att bolagsledningen ska bli ersättningskyldiga för en skada som uppsåtligt eller oaktsamt förorsakats bolaget, är att den uppkommit vid fullgörande av ledningens uppdrag.⁵¹

Enligt 29:2 är en revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare ersättningskyldig enligt samma grunder som bolagsledningen i 29:1, han eller hon ska även ersätta skada som uppsåtlig eller av oaktsamhet vållas av hans eller hennes medhjälpare.⁵²

I 29:3 regleras aktieägares skadeståndsskyldighet. Aktieägare skall ersätta skada som han eller hon uppsåtlig eller av grov oaktsamhet antingen tillfogar bolaget, en aktieägare, eller någon annan genom att medverka till överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.⁵³

3.3 Bolagsledningens interna skadeståndsansvar

Enligt bestämmelsen i 29:1 ABL gäller ansvaret för styrelseledamot och VD vid skador som har tillfogats bolaget genom fullgörande av uppdraget. Det måste därför finnas en anknytning mellan skadan, handlingen och verksamheten.⁵⁴ Kan den uppkomna skadan läggas bolagsledningen till last, utgår man från den inom skadeståndsrätten tillämpade bedömningen av oaktsamhet, finns varken uppsåt eller oaktsamhet kan inte ansvar göras gällande.⁵⁵

⁵⁰ Prop. 1975:103 s 540.

⁵¹ Prop. 1975:103 s .541.

⁵² Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 41.

⁵³ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 41.

⁵⁴ Svernlöv Carl - Ansvarsfrihet, 2007 s.131.

⁵⁵ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 16.

Även om bolagsledningen är ett kollegialt organ, är skadeståndsansvaret för ett organs medlemmar alltid individuellt, ansvarsgrunden bedöms därför separat för varje medlem. Flera medlemmar av samma organ kan dock bli ansvariga för samma skada, men det solidariska ansvaret bedöms fortfarande individuellt.⁵⁶

Det finns ett flertal situationer då skador kan uppstå, ofta är det i kombination med bolagsledningens förvaltning, som avser den interna relationen. Skada kan uppstå då exempelvis bolagsledningen tar beslut som går emot bolagsstämans direktiv. Ramarna för bolagsledningens uppdrag framgår av ABL. Ett handlande som avviker från dessa bestämmelser medför därför en stor risk för skada.⁵⁷

Utifrån 29:1 formeras fyra rekvisit som behöver vara uppfyllda om bolaget ska kunna göra skadeståndsansvar gällande mot styrelse eller vd.

1. Skada har uppstått.
2. Skadan har orsakats genom skadevällarens uppdrag inom bolaget.
3. Skadevällaren har varit uppsåtlig eller oaktsam.
4. Det finns ett orsakssamband (adekvat kausalitet)⁵⁸

3.3.1 Skada har uppstått

För att skadestånd ska göras gällande måste en fullbordad skada inträffat. En skada kan uppstå både genom positivt handlande och genom underlåtenhet. Den typ av skada som vanligtvis uppkommer inom aktiebolagsrätten är rena förmögenhetsskador. Ersättningskravet för skadan omfattar både kostnader som uppstått för den skadelidande, såväl som uteblivna intäkter.⁵⁹

Den uppkomna skadan kan vidare vara direkt eller indirekt. En direkt skada är en skada som i förstahand drabbar bolaget, exempelvis genom en förlust till följd av ett beslut som innebär en överträdelse av verksamhetens syfte i bolagsordningen. Bolaget bli direkt skadelidande, då dess förmögenhet minskar.⁶⁰

⁵⁶ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 5.

⁵⁷ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 30.

⁵⁸ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 41.

⁵⁹ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 52.

⁶⁰ Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 342.

Förlusten kommer även drabba aktieägarna, för aktieägaren är förlusten indirekt. Svårigheter kan uppstå för aktieägaren att föra talan mot en enskild ledamot. I prop. 1997/98:99 s.189 framfördes att om styrelsen genom oaktsam förvaltning minskat aktiernas värde, drabbar skadan bolaget i första hand, och i andra hand alla aktieägare lika. Enligt propositionen är den kollektiva skadan något aktieägarna får godta, då den uppstod till följd av deras deltagande i bolagets verksamhet. Denna ståndpunkt uppbackas av Håkan Nial som anser att skadeståndstalan mot en organledamot bör erkännas enbart om den uppkomna skadan, reellt riktar sig till endast en eller några få aktieägare, i vilket generalklausulen eller likhetsprincipen kan ha åsidosatts.⁶¹ Jan Andersson anser med bakgrund till Nial:s argument, att en framgångsrik talan för medelbar (indirekt) skada för en enskild aktieägare, då aldrig kan komma ifråga. Är handlingen reellt riktad till en eller några få aktieägare, är deras skada en direkt följd av handlingen⁶²

I likhet med den allmänna skadeståndsrätten, måste skadans storlek sedan uppskattas. Det är inte alltid som skadan kan mätas i en konkret förlorad förmögenhet. Förlorade intäkter kan exempelvis vara svåra att uppskatta, då måste en skönsmässig bedömning göras till ett hypotetiskt värde.⁶³

3.3.2 Skadan har orsakats genom skadevällarens uppdrag inom bolaget

Till detta rekvisit hör det faktum att ansvar endast kan göras gällande mot en person som vet att den utsetts till styrelseledamot eller VD. Som diskuterats ovan har bolagsledningen varierande uppdrag inom både förvaltning och verkställighet. Förutsättningen att handlandet ska vara inom uppdraget, innebär inte att endast bolagsledningens uppdrag enligt ABL är ansvarsgrunden, även skador till följd av bruten lojalitetsplikt eller övriga förpliktelser anses vara inom uppdraget. Den vederbörande måste dock personligen deltagit i den skadegörande handlingen eller underlåtelsen.⁶⁴

Taxell anser att då styrelse och VD:s uppdrag bestäms med hänsyn till bolagets verksamhet, kan de skadegörande handlingar som går att hänföra till bolagets verksamhet även anses

⁶¹ Johansson Svante – Nials, svensk associationsrätt i huvuddrag, 2001 s. 352.

⁶² Andersson Jan - NTS 1999:3, Medelbar skada och aktieägares skadeståndsanspråk s. 89

⁶³ Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 341.

⁶⁴ Dotevall, Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 1999 s.78.

ligga inom bolagsledningens förvaltningsuppdrag.⁶⁵ Dotevall bedömer däremot att det avgörande är om handlingen ligger inom verksamhetsföremålet som angivits i bolagsordningen.⁶⁶ Svernlöv anser att Dotevalls resonemang kan ifrågasättas, skulle verksamhetsföremålet vara gränsen för uppdraget, är alla handlingar utanför verksamhetsföremålet även utanför uppdraget. Svernlöv anför att detta resonemang skulle begränsa möjligheterna till skadestånd eftersom 29:1 förutsätter att handlingen tas inom uppdraget. Det skulle då inte vara möjligt att handla inom uppdraget och samtidigt överträda verksamhetsföremålet angett i bolagsordningen.⁶⁷

3.3.3 Skadevällaren har varit uppsåtlig eller oaktsam

Att bedöma om den potentiella skadevällaren handlat oaktsamt eller ej, är en av de mer omfattande bedömningarna vid ett skadeståndstadsansvar. I likhet med den allmänna skadeståndsrätten, kan bedömningen vara antingen bunden eller fristående.⁶⁸

Vid den bundna bedömningen används de identifierbara reglerna inom aktiebolagsrätten som utgångspunkt vid avgörandet om oaktsamhet föreligger. Bedömningen kan inledas med frågan om någon av de identifierbara reglerna har överträtts. Finns det en överträdelse, så kan därefter undersökas om det till regeln finns en föreskriven aktsamhet. Har den föreskrivna aktsamheten inte iakttagits, talar det starkt för att handlingen varit oaktsam. Innehåller inte regeln en föreskriven aktsamhet, presumeras oaktsamhet med överträdelsen i sig. Den presumerade oaktsamheten anses inom den allmänna skadeståndsrätten vara en fråga om bevisbörda. Presumtionen kan brytas om det kan visas att den skadegörande handlingen är försvarbar, eller om det förs motbevisning av den potentiella skadevällaren. Hur högt beviskravet ställs för att bryta presumtionen är dock osäkert.⁶⁹

Sedvana och prejudikat kan också ha betydelse för den bundna bedömningen. För styrelse och VD varierar arbetsuppgifterna mellan olika bolag. Den interna ansvarsfördelningen är således präglad av den enskilda verksamheten, med följderna att det saknas en konsekvent sedvana om hur ledningsarbetet ska gå till. Det har diskuterats om den svenska koden för bolagsstyrning ska kunna fylla detta syfte, men även med koden som måttstock förutsätter

⁶⁵ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 8-9.

⁶⁶ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 120.

⁶⁷ Svernlöv Carl - Ansvarsfrihet, 2007 s.132.

⁶⁸ Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 351.

⁶⁹ Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 353-355 med hänvisning till, NJA 1975 s. 657.

sedvana ett konkret handlande som upprätthålls inom flera verksamheter. Prejudikat förutsätter också en kontinuitet för att vara av värde vid bedömning av oaktsamhet, ett flertal rättsfall kan dock ge en indikation om domstolen anser att ett visst handlande är oaktsamt.⁷⁰

Kan inte en bunden bedömning av oaktsamheten göras utifrån identifierbara regler och normer, får andra alternativ sökas. Ett av alternativen är en fristående oaktsamhetsbedömning. En stor del av bolagsledningens förpliktelser saknar ledning i bolagsordningen och ABL. Eftersom skadeståndsansvaret för en organledamot är individuell ligger det också hos varje ledamot att följa de förpliktelser som tillhör uppdraget, och verka för bolagets bästa.⁷¹

Inom den fria bedömningen utgår man vanligtvis från ”The Learned Hand Formula”⁷² som anger tre objektiva faktorer, Hellner anser att det till dessa även bör anföras en ytterligare subjektiv faktor. De fyra faktorerna är: risken för skada, den sannolika skadans storlek, möjligheterna (alt, kostnaderna) att förekomma skadan, samt den handlandes möjligheter att inse risken för skada (subjektiv).⁷³

Vid bedömningen av *risken för skada* är inte utgångspunkten risken för den skadelidande, utan risken för samtliga personer inom verksamheten, med hänsyn till hur den är organiserad. Desto större risker för att en skada ska uppkomma, desto större är kraven på att en handling ska underlåtas eller vidtas för att förekomma skadan. *Den sannolika skadans storlek* spelar även roll vid riskbedömningen. Finns risk för stora skador, kan en ökad försiktighet behövas. *Möjligheterna (kostnaderna) att förekomma skadan* har både praktiska och finansiella inslag, till kostnader hör utgifter för tänkbara försiktighetsåtgärder. Praktiska åtgärder kan vara den grad av uppmärksamhet som ägnas åt förebyggandet, genom skyltar och varningar, beroende på vem åtgärderna är menade att skydda. *Möjligheterna för den handlande att inse risken för skada* är mycket beroende på omständigheterna i det särskilda fallet. Bedömningen beror även mycket på möjligheterna

⁷⁰ Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 62.

⁷¹ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 68.

⁷² Efter det amerikanska rättsfallet Conway v. O'Brien, 111 F.2d (2d Cir. 1940)

⁷³ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 134.

att förekomma skada, har det tagits ingripande åtgärder till varningsskyltar m.m. talar det för en större insikt att en skada kan uppkomma.⁷⁴

Föreligger ingen oaktsamhet utifrån en bunden eller fri bedömning, kan det bli svårt att göra skadeståndsansvar gällande.

3.3.4 Det finns ett orsakssamband

Det är inte tillräckligt med en oaktsam skadehandling som företagits inom uppdraget, det måste även finnas ett samband mellan skadan och handlingen. En prövning av orsakssambandet ingår liksom övriga rekvisit, i ansvarsprövningen. Sambandsfrågorna indelas i antingen nödvändiga eller tillräckliga betingelser. Den nödvändiga betingelsen innebär att skadan inte kunde uppstå fristående från den faktiska handlingen. Tillräcklig betingelse innebär handlingen är tillräcklig för att skada kan uppstå. Skadeståndsansvar kan uppstå även om oaktsamheten inte var särskilt stor, det räcker med att det var en bidragande orsak.⁷⁵

Vidare måste händelseförloppet vara i anslutning till den oaktsamma handlingen eller underlåtenheten. Skadan får med andra ord inte vara slumpartad, eller avlägsen i relation till handlingen.⁷⁶

3.4 Bolagsledningens externa skadeståndsansvar

Det externa ansvaret avser bolaget eller bolagsledningens skadeståndsansvar för skada som åsamkats tredjeman. Rekvisiten för bolagsledningens externa skadeståndsansvar i 29:1 är samma som för internt ansvar. En skillnad är dock att om tredjeman ska kunna göra ansvar gällande fordras också en överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordning enligt 29:1 2men ABL. Har bolaget upplåtit prospekt gäller bestämmelsen även överträdelser av de slag som anges i 29:1 3men.⁷⁷

Anledningen till denna skillnad är att bolagsledningen inte har samma skyldigheter mot tredjeman som mot bolaget. Externen har ingen rättslig relation med organledamoten, relationen finns däremot mellan externen och bolaget. Vidare måste de överträdde reglerna

⁷⁴ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 135-137, Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 356.

⁷⁵ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 72.

⁷⁶ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 202.

⁷⁷ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 76.

ha för avsikt att skydda den externa som åberopar ansvar. Externt skadeståndsansvar för bolagsledningen kan således endast göras gällande, om den skadelidandes skyddsbestämmelser på något sätt har inskränkts, och detta medfört en skada.⁷⁸

Liksom aktieägare vid internt skadeståndsansvar, kan också borgenärer drabbas av antingen en direkt eller indirekt skada. Drabbas en borgenär eller annan tredjeman av en direkt skada, ligger skadeståndansvaret primärt hos bolaget. Som nämnts ovan så kan bolagsledningen endast bli ansvariga mot utomstående om en överträdelse har skett enligt 29:1 2men. Bolagslednings ansvar för direkt skada hos borgenären, förekommer exempelvis då borgenären lämnat ett lån till bolaget på grund av felaktiga uppgifter i årsredovisningen, och borgenären har drabbats av skada på grund av de felaktiga uppgifterna (mer om i 5.4).⁷⁹

En skada kan emellertid även drabba en borgenär indirekt. En förlust i bolaget kan leda till att borgenären får begränsade möjligheter att driva in en fordran. Även om bolagets förlust orsakats av en ledamots dåliga beslut, blir det ett långt orsakssamband mellan ledamoten och borgenären.⁸⁰ Borgenärer har dock ansetts mer skyddsvärda vid indirekt skada än aktieägare. Anledningen är att borgenärer inte har samma möjlighet att föra klandertalan, eller delta i bolagsbeslut via bolagsstämman. Borgenären ersätts av bolagsledningen vid indirekt skada, om det kan visas att bolaget blev insolvent genom den skadegörande handlingen eller om handlingen försämrade en redan befintlig insolvens. Det förutsätts även ett adekvat samband mellan fordringen och bolagets insolvens, alltså att fordringen skulle betalats om inte skadan inträffat i bolaget. Således får borgenären endast rikta sitt ersättningskrav mot ledamoten i den mån bolaget inte kan betala fordringen.⁸¹

Vad avser oakttsamhetsbedömningen vid det externa ansvaret, anser Dotevall att det i grunden är samma bedömning som vid internt skadeståndsansvar. Men att skillnaden är den särskilda förutsättningen att regeln som överträds är avsedd att skydda tredjemans intresse, och att den förutsättningen avgränsar bedömningen.⁸² Enligt Taxell borde därför

⁷⁸ Prop. 1975:103 s. 540.

⁷⁹ Se NJA 1996 s.224.

⁸⁰ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 393.

⁸¹ Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 86.

⁸² Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 211.

aldrig en fristående bedömning av oaktsamheten komma ifråga, eftersom överträdelsen i sig är vad som utgör oaktsamheten vid bedömningen av ansvar.⁸³

En annan svårighet vid bedömning av skadeståndsansvar för borgenärer eller övriga tredjemän, är kretsen av ersättningsberättigade. Uppfylls rekvisiten i 29:1 2men ABL, och bolagsledningen gör en överträdelse av ovannämnda regler och föreskrifter, kan kretsen av skadelidande vara omfattande. En stor krets av skadelidande medför även att skadornas belopp blir större. För att inte organledamoten ska få oproportionella ersättningskrav i förhållande till oaktsamheten, diskuteras den s.k. tillitsteorin i doktrinen. Enligt tillitsteorin ska endast de skadelidande som med fog har förlitat sig på ledamoten eller den felaktiga informationen, ha rätt till skadestånd. Information rörande årsredovisningar eller prospekt är dock avsedda för en vid krets av intressenter. Skulle kretsen begränsas, begränsas även ledamöternas ansvar vid felaktigheter i informationen. Aktiebolagskommittén ansåg därför att en begränsning av ansvarskretsen måste göras med stor försiktighet, då skadeståndsansvarets syfte var att inskräpa ansvaret hos organledamöterna. Kommittén anförde att bedömningen av vilka tredjemän som bör skyddas, även i fortsättningen skulle ligga hos domstolarna.⁸⁴

Bolagsledningen agerar som företrädare för bolaget, och företar rättshandlingar på bolagets vägnar. Rollen som ställföreträdare ingår i både VD och styrelsens verkställighetsuppdrag (se ovan). Genom registreringen av bolagets ställföreträdare hos BolagsV (även firmatecknare), ökar tilliten hos bolagsledningens medkontrahenter. Registreringen är offentlig, och medkontrahenterna kan utifrån registreringen förvissa sig om att rättshandlingarna tas för bolagets räkning, och inom företrädarens behörighet. Medkontrahenten kan dock inte förutse om handlingen tas inom företrädarens befogenhet. En rättshandling som tas utöver ställföreträdarens befogenhet, eller i vissa fall behörighet, blir enligt 8:42 ABL inte automatiskt ogiltig. Rättshandlingens ogiltighet beror på vem företrädaren är, och om medkontrahenten var i ond tro. Bestämmelsen i 8:42 behandlar rättshandlingars giltighet eller ogiltighet. En bindande rättshandling kan dock framkalla ett internt skadeståndsansvar, om företrädarens handling innebär en överträdelse av bolagets syfte, verksamhetsändamål, eller övriga förpliktelser.⁸⁵

⁸³ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 54.

⁸⁴ SOU 1995:44 s.251. Svernlöv Carl - Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget, 2008 s. 78.

⁸⁵ Skog Rolf – Rodhes aktiebolagsrätt, 2009 s. 191-196.

3.5 Aktieägarens ställning och skadeståndsansvar

Bolagets aktieägare utövar sin beslutandemakt på bolagsstämman, aktieägarna är fria att tillvarata sina intressen och är endast i undantagsfall rättsligt ansvariga för bolagsstämmans beslut. Aktieägare har inte genom bolagsstämman ett direkt inflytande på bolagsledningen, de har däremot ett indirekt inflytande genom att utse styrelsen. Aktieägare kan dock inte i detalj övervaka bolagsledningen, eftersom styrelsen sedan utser VD som sköter den löpande förvaltningen. Det finns därför ofta en osäkerhet om bolagsledningen tillvaratar aktieägarnas intresse i förvaltningen på samma sätt som om aktieägarna själva skött förvaltningen. Denna s.k. intressekonflikt präglar betydelsen av att aktieägare aktivt deltar i bolagsstämman och verksamheten.⁸⁶

Aktieägarens deltagande i bolagsstämman utgörs dock av aktieägarens egenintresse. Aktieägaren kan inte förpliktas att arbeta eller handla för bolaget, det finns inte heller någon skyldighet för aktieägaren att vara lojal mot andra aktieägare eller mot bolaget. Aktieägarens frihet innebär emellertid inte att han får tillgodose sina intressen på bolagets eller andra intressenters bekostnad. Bristfälliga beslut tagna av bolagsstämman kan klandras, således är det av betydelse att de uppställda reglerna om likabehandling efterföljs⁸⁷

En förutsättning för att aktieägaren ska bli skadeståndsskyldig är att aktieägaren medverkat till en överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Överträdelsen ska vidare vara uppsåtlig eller grovt oaktsam. Skadeståndsskyldighet kan komma ifråga om exempelvis aktieägaren deltar i beslut om fastställande av oriktig balansräkning, eller utdelning av vinstmedel som inte får delas ut. Skillnaden mellan ansvarsbestämmelsen för aktieägare i 29:3, och för bolagsledningen i 29:1, har sin grund i att aktieägaren inte har ett uppdrag inom bolaget. Kravet på oaktsamhet är förhöjd då aktieägaren inte har samma krav på lojalitet och beslutsfattande. Eftersom aktieägaren inte har samma möjligheter att företa rättshandlingar för bolagets räkning, eller utföra förvaltningsåtgärder, kan det inte ställas krav på en faktisk överträdelse, utan endast en medverkan till en överträdelse. Till medverkan hör även aktieägarens påtryckningar på ledamöter inom bolagsledningen, att göra en överträdelse.⁸⁸

⁸⁶ Bergström, Samuelsson- Aktiebolagets grundproblem, 2009 s. 66.

Dotevall Rolf - Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2008 s. 43.

⁸⁷ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 12.

⁸⁸ Bergström, Samuelsson- Aktiebolagets grundproblem, 2009 s. 66.

4 Företrädaransvar inom skatteförfarandelagen

4.1 Allmänt

Företrädaransvaret heter det ansvar som kan åläggas en juridisk persons företrädare, avseende den juridiska personens obetalda skatter och avgifter. Betalningsskyldigheten avser det belopp som inte betalats in till skatteverket i rätt tid. En förutsättning för att företrädaransvar ska kunna göras gällande är att företrädarens underlåtelse av inbetalning av skatter och avgifter, varit antingen uppsåtlig eller grovt oaktsam.

De äldre bestämmelserna om företrädaransvar fanns i Uppbördslagen (1953:272), UBL, 77a§. Regleringen i UBL infördes 1968. Företrädaransvar infördes eftersom staten behövde fler möjligheter att få betalt för juridiska personers skatter och avgifter. Uppfattningen av den dåvarande Uppbördsutredningen var att fåmansbolag i många fall fortsatte att bedrivas fastän de borde trätt i likvidation. Konsekvensen blev att då bolagen senare avvecklades, fanns inget kapital kvar att täcka skatteskulderna. 1 januari 1998 ersattes UBL med skattebetalningslagen (1997:483) SBL, och bestämmelserna flyttades till 12:6-9a. Bestämmelserna om företrädaransvar återfinns idag i SkfL 59:12-14. SkfL trädde i kraft 1 januari 2012 och är en sammansättning av flera skattelagstiftningar rörande skatteförfarandet.⁸⁹

Enligt den äldre bestämmelsen 77a§ i UBL, inträdde ansvaret för företrädaren vid underlåtenhet att betala in skatter och avgifter för den juridiska personen, då underlåtelserna var uppsåtlig eller grovt oaktsam. Rekvisiten medförde som förutsättning för ansvar, att företrädaren skulle haft insikt eller fog för att misstänka att skatten inte skulle kunna betalas i tid, men fortsatt bedriva verksamhet utan att säkerställa skyddet för den juridiska personens borgenärer genom att vidta avvecklingsåtgärder senast på förfallodagen för betalningen.⁹⁰

Införandet av bestämmelsens subjektiva rekvisit; uppsåt och grov oaktsamhet, motiverades med att motsvarande rekvisit tillämpades avseende skattebrott, vid underlåtenhet att redovisa innehållen källskatt. Det ansågs därför enhetligt att samma rekvisit användes vid företrädaransvar.⁹¹ Äldre förarbeten anger emellertid, att likheten i bedömningen mellan de

⁸⁹ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 21.

⁹⁰ Prop. 2002/03:128 s. 25.

⁹¹ SOU 2002:8, s. 61.

subjektiva rekvisiten och straffansvaret, inte innebär att företrädaransvaret är en straffsanktion, utan ett gemensamt ekonomiskt ansvar för företrädaren och den juridiska personen.⁹²

I samband med SBL:s införande 1998 omarbetades bestämmelserna rörande företrädaransvar. Omarbetningen medförde även ett förändrat system för skattebetalningar, som innebar att straffsanktionen vid underlåtenhet att redovisa innehållen källskatt, avskaffades. I samband med att denna sanktion försvann, försvann också sambanden mellan de subjektiva rekvisiten och straffansvaret. Eftersom sambandet var det som motiverat införandet av rekvisiten uppsåtlighet och grov oaktsamhet från början, togs dessa rekvisit bort i samband med omarbetningen.⁹³ Bedömningen skulle istället utgå från objektiva kriterier. Syftet var att reglerna om företrädaransvar skulle vara mer lättförståeliga och förutsägbara för den enskilde. Borttagandet av de subjektiva rekvisiten hade enligt förarbetena inte för avsikt att skärpa ansvaret för företrädaren. Även om ansvar utgick vid uppfyllandet av endast objektiva rekvisit, så skulle bestämmelsens innebörd i sak vara oförändrad.⁹⁴

Vid situationer där särskilda skäl förelåg kunde betalningsfrihet beviljas genom jämkning, denna bestämmelse återfanns tidigare i UBL 77a§ sista mening, och SBL 12:6b, idag finns den i SkfL 59:15. Förarbetena till UBL, ger dock inga anvisningar för när särskilda skäl föreligger, bedömningen har istället överlämnats till domstolarna (mer om nedan).⁹⁵

Även om bestämmelsen om företrädaransvar i sak skulle vara oförändrad från innan rekvisiten avskaffades, ansåg HD att endast en stadgad ansvarsfrihet för företrädaren vid särskilda skäl, inte kunde anses tillräcklig för att rättsläget skulle bevaras oförändrat.⁹⁶ Efter HD:s dom och ett betänkande från utredningen, fann regeringen att bestämmelsen om företrädaransvar utan de subjektiva rekvisiten kunde medföra att företrädare gjordes ansvariga för den juridiska personens skatter och avgifter i fler situationer än vad som från

⁹² Prop. 1967:130 s. 131.

⁹³ SOU 2002:8 s. 64.

⁹⁴ Prop. 1996/97:100, s. 443.

⁹⁵ Prop. 2002/03:128, s. 26.

⁹⁶ NJA 2000 s. 132.

början var avsett. Regeringen ansåg att detta starkt talade för att återinföra rekvisiten uppsåtlighet och grov oaktsamhet.⁹⁷

De subjektiva rekvisiten återinfördes därför den 1 januari 2004, i samband med det nya införandet flyttades också förfarandet från allmän domstol till förvaltningsdomstol.⁹⁸ Då rekvisiten återinfördes saknades återigen sambandet mellan rekvisiten och den sedan tidigare avskaffade straffsanktionen, som motiverat rekvisitens införande.

4.2 Om företrädaren

Ansvaret för en juridisk persons skatter och avgifter gäller för företrädaren av den juridiska personen. Skatteförfarandelagen erbjuder ingen definition av vad som är en företrädare. Förarbeten ger viss ledning med att konstatera att det väsentliga är personens makt inom verksamheten.⁹⁹

Enligt 8:35-36 ABL, är styrelse och VD aktiebolagets legala ställföreträdare. I likhet med styrelse och VD:s förvaltningsuppdrag inom aktiebolag, kan inte heller företrädaren i skattehänseende undgå ansvar genom att delegera uppgifter till andra inom bolaget. Företrädaren är fortfarande ytterst ansvarig. Det är även företrädaren som förväntas reagera om den får anledning att misstänka att skatterna inte betalats i tid. En legal företrädare kan därför vara både styrelseledamot eller VD, förutsatt att personen även är den med faktiskt inflytande i bolaget.

Av samma anledning kan företrädaren vara någon annan än styrelseledamot eller VD, personen benämns då som faktisk företrädare. Den faktiska företrädaren kan ha bestämmande inflytande genom sitt eller närståendes aktieinnehav, eller om företrädarens ekonomiska intressen i bolaget är vad som driver verksamheten framåt. Avgörande med hänsyn till både aktieinnehavet och företrädarens ekonomiska intressen är vad företrädaren har för maktposition i bolaget.¹⁰⁰

⁹⁷ Prop. 2002/03:128, s 24-26.

⁹⁸ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 21.

⁹⁹ Prop. 2002/03:128, s. 24.

¹⁰⁰ Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 28-29.

4.3 Grunden för företrädaransvar

4.3.1 Objektiva och subjektiva rekvisit

För att företrädaransvar ska kunna göras gällande behöver ett antal rekvisit vara uppfyllda. Rekvisiten kan indelas i objektiva och subjektiva. Objektiva rekvisit är de faktiska förhållandena såsom att inbetalning inte har skett, eller att inbetalning skett med fel belopp 59:13 SkfL. Enligt 59:12 kan företrädaransvar aktualiseras även då företrädaren inte gjort ett korrekt skatteavdrag, eller anmält F-skatt. Enligt 59:14 kan ansvar också komma ifråga om företrädaren lämnat oriktiga uppgifter som har lett till att den juridiska personen tillgodoräknats överskjutande mervärdesskatt, eller punktskatt, med ett för högt belopp. De subjektiva rekvisiten i sin tur, är kopplade till företrädarens underlåtenhet, såsom att underlåtenheten varit uppsåtlig eller grovt oaktsam.¹⁰¹

Då SBL trädde i kraft i den 1 januari 1998, behövde endast de objektiva rekvisiten vara uppfyllda för att göra företrädaransvar gällande. Dåvarande skattemyndigheten skulle visa att de objektiva förutsättningarna var uppfyllda, och företrädaren fick föra motbevisning. Företrädarens motbevisning diskuterades i förarbetena till de subjektiva rekvisitens återinförande 2004¹⁰²; ”*Det är således företrädaren som i dag har att visa att denne saknat sådan insikt att han haft anledning att räkna med att betalning av skatten inte skulle komma att ske i rätt tid*”¹⁰³

Motbevisningen bestod alltså av att företrädaren skulle visa att han inte insåg eller hade anledning att misstänka att betalning inte kunnat ske i tid. Då det var svårt för företrädaren att bevisa en utebliven insikt, medförde beviskravet en regelmässig betalningsskyldighet. Eftersom inte syftet med de bortagna rekvisiten var att skärpa kraven,¹⁰⁴ återinfördes de subjektiva rekvisiten 2004. I samband med återinförandet skiftades bevisbördan, det är idag skatteverket som ska visa att företrädarens underlåtenhet varit uppsåtlig eller grovt oaktsam.¹⁰⁵

¹⁰¹ Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 31

¹⁰² Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 44.

¹⁰³ Prop. 2002/03:128, s. 26.

¹⁰⁴ Prop. 1996/97:100, s. 443.

¹⁰⁵ Prop. 2002/03:128, s. 26.

Vad som utgör grov oaktsamhet saknar generell definition i lag, det har istället varit en bedömning för domstolarna inom respektive område. Med införandet av rekvisiten gällde återigen tidigare praxis, och den grova oaktsamheten skulle bedömas på samma sätt som innan rekvisiten togs bort.¹⁰⁶

Utifrån den äldre bestämmelsen i 77a§ UBL, och tillhörande praxis, ansågs det grovt oaktsamt om företrädaren vid den uteblivna betalningen, haft insikt eller fog för att misstänka att skatten inte skulle kunna betalas i tid, men fortsatt bedriva verksamhet utan att säkerställa skyddet för den juridiska personens borgenärer genom att vidta avvecklingsåtgärder senast på förfallodagen för betalningen.¹⁰⁷ Väsentligt är sålunda om skatteverket kan styrka att denna insikt eller misstanke fanns hos företrädaren. Det är alltså i stora drag samma sak som ska bevisas av skatteverket idag när de subjektiva rekvisiten finns, som skulle motbevisas av företrädaren då de inte fanns.

Regeringen ansåg vid återinförandet av de subjektiva rekvisiten ”uppsåtlighet och grov oaktsamhet”, att rekvisiten behövde omformuleras för att bättre överensstämma med ovannämnda tolkning av 77a§ UBL. Regeringen föreslog att rekvisiten skulle omformuleras till att företrädaren ”skäligen borde ha insett” att betalning ej kunnat ske i tid. Mot bakgrund av förslaget förde lagrådet en diskussion rörande oaktsamheten. De anförde att den mest påtagliga skillnaden mellan den föreslagna formuleringen och den äldre formuleringen var att det nya förslaget vid läsning kunde ge intrycket av att det räckte med vanlig oaktsamhet. Lagrådet ansåg att den ändrade formuleringen då skulle kunna innebära ett mer omfattande betalningsansvar än med den äldre formuleringen. Eftersom syftet med förslaget var att rättsläget skulle återställas till tidigare, ansåg lagrådet att det var tveksamt att omformuleringen skulle medföra denna effekt. De anförde även som argument mot ändring, att enbart den omständigheten att oaktsamheten inte varit grov, innebär inte att den är ursäktlig.¹⁰⁸

Alltså ville regeringen ändra rekvisiten till att överensstämma med själva tolkningen utav ”grov oaktsamhet” i praxis, vilket handlade om företrädarens insikt. Medan Lagrådet var rädd att om grov oaktsamhet byttes ut till den faktiska tolkningen av rekvisitet, skulle det inte längre handla om en grov oaktsamhet, utan om en vanlig oaktsamhet.

¹⁰⁶ Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar, 2009 s.108.

¹⁰⁷ Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar, 2009 s.108.

¹⁰⁸ Prop. 2002/03:128, Bilaga 5, s. 96.

Vad avser uppsåtligheten, är underlåtenheten med att betala in skatter och avgifter uppsåtlig enligt skatteverkets handledning, då utredningen visar att det fanns pengar hos den juridiska personen på förfalldagen, eller kort före, men betalningen ändå inte skett. Företrädaren anses då ha gjort ett uppsåtligt och medvetet val att inte betala in skatterna.¹⁰⁹

4.3.2 Särskilda skäl för betalningsbefrielse och eftergift

Enligt 59:15 SkfL kan företrädaren helt eller delvis befrias från ansvar genom jämkning om det föreligger särskilda skäl. Bestämmelsen infördes samtidigt som de första bestämmelserna om företrädaransvar i UBL. Domstolarna bedömer grunden för särskilda skäl restriktivt,¹¹⁰ det saknas även en generell standard om vad som anses vara särskilda skäl. Områden som har berörts i anslutning till frågan om särskilda skäl föreligger, är företrädarens personliga förluster i bolaget, företrädarens ålder och sjukdom, och den juridiska personens betydelse för arbetsmarknaden. I rättsfallen NJA 1971 s.296 I-III, prövade HD om företrädarens ekonomiska situation kunde vara anledning till jämkning. Företrädaren var skuldsatt och saknade ekonomiska möjligheter att kunna betala skatter och avgifter. HD anförde att om betalningsbefrielse skulle medgivas på grund av företrädarens ekonomi, skulle betalningsfrihet bli huvudregel snarare än undantag, då betalningskravet i sig medför en skuldökning. I NJA 1972 s.115 -I, förde HD en liknande diskussion om att företrädarens brist på ekonomiska förutsättningar inte var tillräckligt för att medföra jämkning. HD ansåg dock att företrädarens ålder och sjukdom i kombination med ekonomiska förhållanden gav anledning till delvis betalningsfrihet, det yrkade beloppet sänktes därför från 185 000, till 25 000.

I NJA1972 s.115 -II, anförde företrädaren som skäl för eftergift att verksamhetens drift sysselsatte 50-60 anställda. Företrädaren anförde även att sysselsättningen hade särskild betydelse för de anställda i den aktuella orten, där flera verksamheter nyligen lagts ned. HD ansåg att även om det i vissa situationer kan vara motiverat att upprätthålla verksamhetens drift, ger det inte företagaren befogenhet att ta förfallna skattebelopp i anspråk. HD tillade även att frågor avseende ekonomiskt bistånd, skulle tas av samhälliga organ.¹¹¹

Skatteverket anser vidare att bedömningen om särskilda skäl föreligger, samt bedömningen om vem som är företrädare, eller om denne handlat grov oaktsamt, egentligen är en enda

¹⁰⁹ Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 37.

¹¹⁰ Prop. 1996/97:100 s 435.

¹¹¹ Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar, 2009 s.114-117, 120.

bedömnings fråga. Det saknas vidare ledning för hur Skatteverket bedömer frågan särskilda skäl, det är dock företrädaren som ska visa på att särskilda skäl föreligger.¹¹² Detta medför således att Skatteverket har bevisbördan för att företrädaren varit uppsåtlig eller grovt oaktsam. Företrädaren å andra sidan har bevisbördan för om särskilda skäl föreligger. Eftersom skatteverket anger att bedömningen av omständigheterna glider in i varandra, är frågan hur stor betydelse bevisbördan egentligen har.

Det är vidare skatteverket som utreder betalningsskyldigheten och gör bedömningarna om särskilda skäl föreligger. Därefter är det förvaltningsdomstolen som utreder frågan, förutsatt att talan väcks i domstol.¹¹³

4.3.3 Utredningsskyldighet

Företrädaransvar kan inte göras gällande utan en föregående utredning. Skatteverket är en förvaltningsmyndighet som fullgör uppgifter för staten. Skatteverket har en skyldighet att göra de utredningar som behövs i varje enskilt ärende. Inom förvaltningen ansvarar myndigheterna för att ärendet blir tillräckligt utrett. Denna utredningsskyldighet finns reglerad i SkfL 40:1.¹¹⁴ Utredningsskyldigheten gäller dock generellt inom alla myndigheter, och brukar benämnas officialprincipen. Skatteverket kan inte ensidigt besluta om företrädaransvar utan måste begära fastställelse hos en förvaltningsdomstol eller sluta överenskommelse med företrädaren om betalning.¹¹⁵

Myndigheten ska vid ansökan om fastställelse redan ha bedömt om de subjektiva och objektiva rekvisiten är uppfyllda, eller om det föreligger särskilda ansvarsbefriande skäl. Domstolen som sedan prövar fastställsetalan har också en egen utredningsskyldighet. Efter talan har väckts så har inte längre parterna, till skillnad från i dispositiva tvistemål, en möjlighet att förfoga över målet utifrån förhandlingsprincipen.¹¹⁶

I samband med att skatteverket meddelar ett eventuellt betalningsansvar till företrädaren, ges företrädaren möjlighet att väcka frågan om en överenskommelse om betalning. Blir inte

¹¹² Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 55.

¹¹³ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 55.

¹¹⁴ Tidigare i Taxeringslagen (1990:324) 3:1.

¹¹⁵ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 82-83.

¹¹⁶ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 82-83.

en överenskommelse aktuell, innebär meddelandet en möjlighet för företrädaren att bemöta uppgifterna, vilket sedan kan underlätta en domstolsprocess.¹¹⁷

4.4 Skatteverket i borgenärsställning

1 januari 2008 tog skatteverket över efter kronofogden (KFM) som borgenär för statens fordringar. Nu är det även skatteverket som ansöker om konkurs för statens räkning, samt övervakar statens fordringar. Utöver detta är skatteverket även statens företrädare vid företagsrekonstruktion, skuldsanering, likvidation, ackord, preskriptionsförlängning och ansökning om boutredningsman.¹¹⁸

Skatteverket har en publicerad handledning för sitt borgenärsarbete. Borgenärsarbetet utgår från Lagen (2007:324) om skatteverkets hantering av vissa borgenärsuppgifter (BorgL), men arbetet innefattar även andra borgenärsåtgärder. Enligt BorgL 2§ ska skatteverket utreda gäldenärens ställning för att kunna vidta en lämplig åtgärd. Befinner sig gäldenären på obestånd, kan skatteverket ansöka om konkurs. Gäldenären kan också själv ansöka om konkurs eller företagsrekonstruktion.¹¹⁹

En företagsrekonstruktion är det närmaste alternativet till konkurs. Förfarandet inleds efter beslut av domstol och ett medgivande av bolaget. Bolagsledningen får genom rekonstruktionen professionell hjälp av en rekonstruktör. Avsikten är att rekonstruktören genom betalningsinställelse ska kunna försöka sammanställa aktieägarnas och borgenärernas intressen för att tvinga fram en skuldavskrivning (ackord). Betalningsinställelsen innebär att gäldenären inte utan rekonstruktörens samtycke, får betala skulder som uppkommit innan beslutet om företagsrekonstruktion. Gäldenären får inte heller företa nya förpliktelser. Då företagsrekonstruktionen påbörjats kan inte borgenärerna försätta gäldenären i konkurs, eller använda sig av indrivningsåtgärder såsom utmätning.¹²⁰

Även om företagsrekonstruktion utförs, är risken för konkurs överhängande. En borgenär kan efter fler misslyckade försök att driva in sina fordringar, vilja försätta gäldenären i konkurs. Konkursen syftar till att tillgodose borgenärernas intresse genom att öka

¹¹⁷ Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 88.

¹¹⁸ Lag (SFS 2007:324) om Skatteverkets hantering av vissa borgenärsarbetsuppgifter 1§

¹¹⁹ Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 81.

¹²⁰ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 368-369.

borgenärernas möjligheter till betalning. Efter konkursförvaltaren realiserat tillgångarna, fördelas summan mellan fordringsägarna efter deras förmånsrätt.¹²¹

Den 1 januari 2004 infördes ändringar i Förmånsrättslagen (1970:979), som innebar att skatteverkets fordringar inte längre var prioriterade inom konkursboet. Skatteverkets fordringar fick därefter samma ställning som övriga borgenärers, med betalning först efter borgenärer med särskild förmånsrätt fått betalt. I förarbetet till den nya förmånsrättslagen¹²² sades ”Effekterna av de förslag som lämnas i denna proposition är delvis beroende av att de myndigheter som hanterar statens fordringar har goda förutsättningar att följa upp fordringarna och vidta åtgärder mot företag som inte betalar.” Det förutsattes därför ett mer omfattande arbete av Skatteverket för att få in sina fordringar. I Riksskatteverkets rapport 2004:2 som kom strax efter införandet anfördes följande ”Skatteverket kommer att behöva flytta fram sina positioner för att tidigarelägga identifikation av riskbeteende... Bland borgenärerna kommer Skatteverket förmodligen vara den som tidigast har möjlighet att uppmärksamma en risk för obestånd eller betalningsovilja.” Senare i rapporten angavs även exempel på vissa varningssignaler som kunde hjälpa skatteverket i sina kontroller och handläggningar.¹²³

Då skatteverkets fordringar hade förmånsrätt, var möjligheterna till ersättning ur konkurs större än vad de är idag. Om den juridiska personen idag hunnit företa avvecklingsåtgärder, torde det innebära minskade möjligheter till ersättning med tanke på att skatteverket måste konkurrera med andra borgenärer. Likväl är de uteblivna avvecklingsåtgärderna en av förutsättningarna för att kunna göra företrädaransvar gällande (se 4.3.1). Största möjligheten för skatteverket att få in sina skatteskulder borde således vara innan avvecklingsåtgärderna företagits, genom företrädaransvaret.

Med företrädaransvar kan skatteverket således säkerställa sin betalning om inte avvecklingsåtgärder har företagits. En positiv effekt av företrädaransvaret är dock att åtgärden borde förhindra det ”skuldberg” som kan uppstå, då varken skatter betalas, eller avvecklingsåtgärder företas.

¹²¹ Sandström Torsten – Svensk aktiebolagsrätt, 2007 s. 370-371.

¹²² Prop. 2002/03:49 s.58.

¹²³ Riksskatteverkets rapport 2004:2 s.32-22.

5 Utredning av särskilda faktorer

5.1 Företrädaren

Styrelseledamöter eller VD som företar rättshandlingar för bolagets räkning, är legala företrädare i aktiebolaget (8:35–36 ABL). Styrelse och VD anses också vara de legala företrädarna vid bedömningen om företrädaransvar. I förarbetena till ABL, prop. 2004/05:85 s.310 framförs att styrelsen inte genom en delegation kan lämna ifrån sig det yttersta ansvaret för bolagets förvaltning, eller skyldigheten att kontrollera bolagets ekonomiska ställning. I NJA 1974 s.297 så bedömdes frågan om företrädaransvar och styrelseledamotens skyldigheter. HD konstaterade att en styrelseledamot inte kan frita sig från att fullgöra de skyldigheter som följer av ledamotskapet. Det innebär att legala företrädare varken i fråga om inbetalning av bolagets skatteskulder, eller i sina övriga skyldigheter enligt ABL, kan undgå sitt yttersta ansvar. Den som inträder som styrelseledamot i ett aktiebolag löper således risk för att personligen svara för den juridiska personens obetalda skatter och avgifter.

Men också andra företrädare än den legala kan ses som en företrädare inom verksamheten. Den som har bestämmande inflytande i bolaget genom sitt eller närståendes aktieinnehav, eller driver verksamheten för sina egna ekonomiska intressen, ses vid bedömning om företrädaransvar som den faktiska företrädaren. Den faktiska företrädaren kan jämföras med den som inom aktiebolag kallas ”de facto director”. Även om de facto directors har identifierats i praxis saknar benämningen en egentlig definition i svensk rätt. I doktrinen definieras de facto directors som dem som inte är formellt utsedd till styrelseledamot, men agerar som detta med bolaget och bolagsorganens vetskap och samtycke. Definitionen inom doktrinen är lånad från engelsk, amerikansk, och tysk rättspraxis.¹²⁴ I svensk praxis bedömdes i NJA 1948 s.651 att den som inte varit styrelseledamot, men ”väl jämförbar med sådan” kunde prövas för skadeståndsansvar såsom en styrelseledamot. I NJA 1937 s.312 ansågs ett bolag bundet av rättshandlingar som tagits av dess ”egentlige företagsledare”.

Även den företrädare som satt en bulvan eller målvakt i sitt ställe anses ha ett bestämmande inflytande, och är den faktiska företrädaren vid bedömning om företrädaransvar. Detta skulle kunna jämföras med ”shadow director”. Shadow directors har om möjligt ännu färre

¹²⁴ Se, Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 407.

definitioner än de facto directors. Det tycks dock vara en generell uppfattning att den som är shadow director har bestämmande inflytande i bolaget, utan att faktiskt synas.¹²⁵ Sammanfattningsvis kan sägas att vid bedömningen av både skadeståndsansvar och företrädaransvar, råder ingen större skillnad i avgörandet av vem som är företrädare.

5.2 Individuellt ansvar - personligt ansvar

Ansvarsgrunderna vid skadeståndsansvar bedöms individuellt, även om flera organledamöter tillsammans kan vara solidariskt skadeståndsskyldiga.¹²⁶ Inom rättspraxis har det individuella ansvaret kommit till uttryck genom att inväga ledamöternas fördelning av arbetsuppgifter i oaktsamhetsbedömningen. I ett rättsfall från Kreugerkraschen, NJA 1936 s. 78 dömdes två av de åtalade styrelseledamöterna för vårdslöshet mot borgenärer, medan de övriga två friades. Utgångspunkten för bedömningen var den interna fördelningen av arbetsuppgifter.

Blir fler av ledamöterna ersättningsskyldiga för samma skada är ansvaret solidariskt enligt 29:6 ABL, om inte skadeståndsskyldigheten har jämkats för någon av ledamöterna enligt 29:5. Som solidariskt ansvariga, ersätts skadan ”en för alla, alla för en”. Den ledamot som då kan komma att ersätta hela beloppet, har regressrätt mot de övriga ledamöterna.

Det personliga ansvaret vid företrädaransvar, innebär att den juridiska personens skulder för skatter och avgifter, flyttas över till en fysisk person. Företrädarens personliga ansvar är sedan accessoriskt, vilket medför att ansvaret inte sträcker sig längre än huvudfordran. Jämkas den juridiska personens betalningsskyldighet, jämkas även företrädarens. Betalar företrädaren skulderna för den juridiska personen, har sedan företrädaren regressrätt mot bolaget. Ett undantag från det accessoriska ansvaret är att företrädaransvaret inte preskriberas även om skattefordringen gör det. Finns flera företrädare utreder skatteverket, varje företrädares underlåtenhet och handlande utifrån företrädarens uppdrag och ansvarsområden, individuellt.¹²⁷

Det finns således vissa likheter. Ansvarsgrunden bedöms individuellt oavsett om det handlar om företrädaransvar eller skadeståndsansvar. Företrädaransvarets accessoriska karaktär, skulle även kunna jämföras med att bolagsledningens externa ansvar för indirekt

¹²⁵ Se, Stattin Daniel – Företagsstyrning, 2008 s. 413 ff.

¹²⁶ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 5

¹²⁷ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 52.

skada, ersätts av ledamoten först då bolaget inte själv kan ersätta skadan (se nedan). Det finns också vissa skillnader. Det personliga betalningsansvaret motsvarar aldrig mer än huvudfordran, ansvaret motsvarar därför alltid ett faktiskt värde. Vid bedömningen av skadeståndsansvar finns inte alltid ett faktiskt värde på skadan. Då det handlar om exempelvis uteblivna intäkter måste dessa ställas i jämförelse med vad som hade funnits om skadan inte inträffat, jämförelsen bygger då på ett hypotetiskt belopp (beräkning i RB 35:5).

5.3 Funktioner och skada

En av anledningarna till att ett företrädaransvar inte beräknas på samma sätt som ett skadeståndsansvar, är att företrädaransvaret inte är avsett att ersätta en skada. Skadeståndsansvaret motsvarar en skadas potentiella värde, medan företrädaransvaret inte behöver motsvara ett värde, utan utgörs av det faktiska värdet.¹²⁸ Orsaken till att skadeståndets beräkning utgår från en motsvarighet, har att göra med skadeståndets syfte. Vid sakskada exempelvis så kan inte skadevällaren ersätta skadelidande med exakt samma sak, i samma skick som det var innan skadan inträffade.¹²⁹ Ersättningen måste då istället motsvara den skada som inträffat, så att den skadelidande sätts i samma ekonomiska situation, som om skadan inte inträffat.¹³⁰

Betalningskravet för företrädarkaren vid företrädaransvar behöver inte motsvara kravet riktat mot den juridiska personen, eftersom det är samma betalningskrav. När företrädarkaren betalt fordringen till skatteverket, inträder företrädarkaren i skatteverkets ställe för beloppet ifråga, och kan få indrivning hos den juridiska personen på samma sätt som en skattefordran.¹³¹ Går den juridiska personen i konkurs, hade företrädarkaren tidigare samma förmånsrätt som skatteverket,¹³² nu då inte längre skatteverket har någon förmånsrätt borde inte heller företrädarkaren ha det, vilket minskar företrädarkarens möjligheter till en senare indrivning.

Företrädaransvaret byggde till en början på en tidigare straffsanktion, vilket även var anledningen till de subjektiva rekvisitens utformning. Förarbetena angav dock att det inte skulle ses som en straffsanktion utan som en möjlighet att ålägga företrädarkare med ett

¹²⁸ Skatteverket - Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 15.

¹²⁹ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 356.

¹³⁰ Se NJA 2000 s.325

¹³¹ Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar, 2009 s.126.

¹³² Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – Personligt ansvar, 2009 s.127.

ekonomiskt ansvar. Frågan om företrädaransvaret istället skulle kunna utformas som ett skadeståndsansvar har dock diskuterats återkommande. Som argument mot den utformningen anfördes att det i vissa fall kunde vara svårt att visa att skada inträffat, samt att det kunde medföra svårigheter i beräkningen av skadans storlek.¹³³

I NJA 2003 s.390 bedömdes skadeståndsfrågan ytterligare. Skatteverket ville göra skadestånd gällande för undandragen skatt, det var alltså frågan om ett skattebrott. HD anförde att dagens regler om företrädaransvar uttömmande reglerar möjligheten att utkräva undandragen skatt av annan än den skatteskyldige. Samt att om det ska finnas en möjlighet för staten att föra en skadeståndstalan av ifrågavarande slag förutsätter det ingående överväganden inom ramen för ett lagstiftningsarbete.

Den uteblivna möjligheten för skatteverket att föra en talan om skadestånd parallellt med ett krav om företrädaransvar, kan betraktas som en positiv sak. Med tanke på den nära relationen mellan ansvaren, skulle det bli lite av en dubbelsanktion.

Företrädaransvarets funktioner har inte analyserats närmare i förarbeten eller praxis. Men med hänsyn till att skadeståndsansvar har diskuterats som ett alternativ till företrädaransvar, borde inte dess funktioner vara så olika. En av de objektiva förutsättningarna för ett företrädaransvar är en underlåtelse att betala. Det skulle därför kunna argumenteras att företrädaransvar i den bemärkelsen precis som skadeståndsansvar preventivt förhindrar en handling eller underlåtelse. Den preventiva funktionen som tidigare nämnts(2.1) anses även potentiellt kunna höja den handlandes aktsamhet, vilket borde eftersträvas oberoende av ansvars kategorin i fråga.¹³⁴

Företrädaransvaret borde även anses kunna ha en reparerande verkan. Ansvar kommer bara i fråga om det saknas skatteinbetalningar. Betalar företrädaren in skatten repareras den uteblivna inbetalningen. Vid bedömning av om företrädaransvaret kan anses ha en kostnadsomplacerande funktion,¹³⁵ kan argumenteras att en utebliven inbetalning inte är detsamma som en kostnad. Å andra sidan, innebär inbetalningen av den juridiska personens skatteskulder, att skatteverket inte längre kommer vara i avsaknad av skatteinbetalningarna. Inbetalningarnas blir på så sätt istället en frånvaro av

¹³³ SOU 1983:23 s. 247. Prop. 1967:130 s. 129.

¹³⁴ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 42.

¹³⁵ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 41.

betalningsmedlen hos företrädaren. Så visst föreligger det vissa likheter avseende ansvarsbestämmelsernas funktioner. Däremot består inte företrädaransvaret av en motsvarighet, utan av ett faktiskt belopp, men det hindrar dock inte att skyldigheten att ersätta beloppen kan upplevas lika för den betalnings- eller ersättningskyldige.

5.4 Borgenärsskydd

Borgenärsskyddsreglerna i skadeståndssammanhang är relativt begränsade i ABL. Enligt 29:1 2men, krävs en överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Bedömningen av bolagsledningens skadeståndsansvar beror även på om borgenären ifråga lidit direkt eller indirekt skada.

Det framstår inte heller vara helt enkelt att göra bolagsledningen skadeståndsskyldiga för en indirekt skada som uppstått hos enskild borgenär. HD införde två förutsättningar i NJA 1979 s.157. I domskälen angavs att en förutsättning för att en överträdelse av borgenärsskyddsreglerna i 29:1 2men, ska kunna generera ansvar är att bolaget blev insolvent genom den skadegörande handlingen eller att handlingen försämrat en redan befintlig insolvens. Det förutsätts även ett adekvat samband mellan fordringen och bolagets insolvens för att skadan ska vara ersättningsgill, alltså att fordringen skulle varit betalbar om inte skadan inträffat i bolaget. Bolagsledningen betalar därför skadeståndersättning till borgenären endast då bolagets möjligheter att utge ersättning är uttömda till följd av skadan.

Omvänt kan det förklaras genom; om bolaget är insolvent, utan samband till den inträffade skadan, hade möjligheterna för borgenären att få ersättning i insolvensen ändå varit begränsade. Skadeståndersättningen hänger således samman med frågan om borgenärens fordringar hade kunnat betalas om en skadeståndssituation aldrig hade uppstått. Fanns det ändå ingen möjlighet till täckning av borgenärens fordringar, får borgenären således ingen ersättning av bolagsledningen heller. Skadan anses då inte ha försämrat borgenärens betalningsutsikter, eftersom de var dåliga redan från början. Borgenären skulle dock kunna ha särskild förmånsrätt, och det kan ju finnas resurser i bolaget som skulle täcka borgenärens fordringar. Men den omständigheten innebär inte en försämring av borgenärens betalningsutsikter, faktorer som förmånsrätt, skulle finnas oberoende av om en skada inträffat, eller anledningen till bolagets insolvens.¹³⁶

¹³⁶ Andersson Jan – Kapitalskyddet i aktiebolag, 2005 s.15.

Även om de förutsättningar som angavs i domen i sig kan anses logiska och försvarbara, förloras till viss del syftet med borgenärsskyddet från början. Som diskuterats ovan under 3.4, ansågs det i prop.1997/98:99 s. 184, inte motiverat att begränsa antalet ersättningsberättigade, då syftet med skadeståndsreglerna i borgenärssituationer var att inskräpa organföreträdarnas ansvar för bland annat uppgifters riktighet. Det anfördes att begränsningar i skadeståndsansvaret gör ansvaret mindre tydligt, samt att det inte fanns en anledning till en sådan begränsning utan starka skäl. Det kan då funderas, om syftet med borgenärsskyddet i 29:1 verkligen är att inskräpa ansvar, borde det kanske inte krävas så mycket för att göra ansvar gällande.

I detta avseende råder det stor skillnad mot företrädaransvaret. Vid företrädaransvar finns det inga förutsättningar beroende av hur bolagets insolvens uppstod. Kan bolaget betala, så krävs naturligtvis inte företrädaren. I en jämförelse så kan man då säga att den enda egentliga förutsättningen är att bolaget har en betalningsoförmåga. Skatteverket skyddas således i större utsträckning än andra borgenärer. Skatteverket har även en större insikt i bolagets ekonomi, och kan därför tidigare påkalla en eventuell betalningsoförmåga. Skatteverkets starka borgenärsskydd kan delvis motiveras med att skatteverket inte själva valt att vara i borgenärsställning till den juridiska personen. Skatteverket har därför inte samma valmöjlighet eller förmåga att avstå som borgenär pågrund av ett otrovärdigt kreditunderlag, eller andra uppgifter. Skatteverket har också en större funktion i samhället, då skatterna finansierar bland annat skolor, allmän sjukvård och arbetslöshet. Borgenärsskyddsreglerna i skadeståndssammanhang däremot som diskuterats ovan, syftar endast till att inskräpa bolagsledningens ansvar.

Går bolaget i konkurs har skatteverket samma förmånsrätt som övriga borgenärer. Skattefordringen i konkursen är dock en ”vanlig” skattefordran, eftersom företrädaransvaret endast kan göras gällande innan en konkurs. Framställs ett krav på företrädaransvar innan konkursen, spelar det således ingen roll för företrädarens betalningsskyldighet om bolaget går i konkurs efter kravet har framställts. Det innebär alltså att skatteverkets oprioriterade förmånsrätt bara spelar roll om inte företrädaransvar har gjorts gällande innan konkursen.¹³⁷

¹³⁷ Skatteverket -Handledning för företrädaransvar, 4 utg. 2009, s. 38, 96.

Bolagsledningens skadeståndsansvar mot en borgenär vid direkt skada har lite andra förutsättningar än vid indirekt skada. Frågan bedömdes i NJA 1996 s. 224. I målet konstaterades att skadeståndsansvar förelåg vid lämnandet av felaktiga uppgifter, då uppgifterna baserat en kreditgivning, som inte hade kommit till stånd om borgenären haft kännedom om de rätta uppgifterna. Det ansågs föreligga en stor risk för förlust och skada hos borgenären. Bedömningen skiljer sig från den vid indirekt skada såtillvida att det inte krävs någon form av insolvens hos bolaget för att rikta krav direkt mot ledningen. Skillnaden mellan avgörandena enligt HD är orsakssambandet. I det senare fallet fanns ett direkt orsakssamband mellan skadan och ledningens (revisors) handlande.¹³⁸

Det finns således flera skillnader mellan skatteverkets ställning som borgenär i relation till bolaget, och andra borgenärer. Den mest påtagliga skillnaden är skatteverkets möjlighet att påkalla betalning, och skatteverkets insikt i bolagets ekonomi.

5.5 Oaktsamhet och grov oaktsamhet

En förutsättning både vid skadeståndsansvar och vid företrädaransvar är att det finns en oaktsam handling eller underlåtelse. Även om oaktsamhet är svårdefinierat och beroende av sina omständigheter, behövs det en oaktsamhetsstandard att jämföra ett beteende med. Utan en oaktsamhetsstandard finns ingen möjlighet att avgöra om en handling är oaktsam, grovt oaktsam, eller ingetdera.

Skadeståndsreglerna i ABL, har sin grund i den allmänna skadeståndsrätten. De aktiebolagsrättsliga skadeståndsbestämmelserna tillkom för att ge ett utökat skydd för bolaget och tredjemän (se 3.2). I avgörandet av vad som konstituerar ett oaktsamt beteende i en skadeståndsbedömning behöver därför viss ledning sökas i den allmänna skadeståndsrätten.

Oaktsamheten inom den allmänna skadeståndsrätten, bedöms på två sätt. En möjlighet är att ledning söks i författning, prejudikat, sedvana eller andra föreskrifter. Då jämförs den presumtiva skadevällarens handling eller passivitet, med hur skadevällaren, enligt föreskrifterna borde ha agerat. Avviker skadevällarens handling ifrån vad som stadgats i föreskrifterna, talar det starkt för att handlingssättet är oaktsamt. Är det inte möjligt att finna ledning genom sådana anvisningar, görs istället en fristående bedömning. Då det saknas underlag för att avgöra vad som utgör oaktsamhet i den aktuella situationen, måste

¹³⁸ Andersson Jan – Kapitalskyddet i aktiebolag, 2005 s.16.

andra förutsättningar vägas in i bedömningen. Som nämnts ovan (3.3) bedöms fyra punkter, risken för skada, den sannolika skadan storlek, möjligheterna att förebygga skadan och möjligheterna för den handlande att inse risken för skada. De fyra faktorerna vägs sedan samman, för att avgöra om oaktsamhet föreligger.¹³⁹

Inom de aktiebolagsrättsliga skadeståndsbestämmelserna, kan likaså grunden för bolagsledningens interna eller externa skadeståndsansvar, utgöras av en oaktsam överträdelse av en regel eller föreskrift. Det har dock ansetts svårt att separera oaktsamheten från överträdelsen, eftersom överträdelsen i sig presumerar oaktsamhet.¹⁴⁰ Det är därför lättare att jämföra vad som konstituerar oaktsamhet inom en fri bedömning, med vad som anses vara grov oaktsamhet vid bedömning av företrädaransvar.

Vid bedömningen av företrädaransvar framhöll HD i NJA 1969 s. 326, NJA 1971 s. 296 I-II, NJA 1981 s. 1014 att den grova oaktsamheten bedömdes utifrån om företrädarna i målen insåg eller hade fog för att misstänka, att det funnits risk för att skattemedel inte skulle kunna betalas in före rätt förfallodag, men trots detta fortsatt bolagets verksamhet utan att vidta åtgärder för att få till stånd en samlad avveckling av bolagets skulder med hänsyn till samtliga borgenärens intressen.

Väsentligt för bedömningen av om grov oaktsamhet föreligger är alltså företrädarens insikt till en potentiell risk. Inom den fria oaktsamhetsbedömningen bedöms likaså handlarens insikt till en potentiell risk. Dock tar den fria bedömningen också hänsyn till den sannolika skadans storlek. Skulle skatteskulderna hos den juridiska personen uppgå till endast ringa belopp är inte det ett hinder för att göra företrädaransvar gällande. Vad gäller möjligheterna att förebygga skadan, så har det inom den allmänna skadeståndsringen ansetts att eventuella kostnader att förebygga en skada, ska ställas mot kostnaderna som uppstår om skadan inträffar. På samma sätt jämförs det hur pass besvärande förebyggande åtgärder är för den som ska åtgärda, med hur besvärande skadan är för den utsatte.¹⁴¹

Det är möjligt för ett bolag att gå igenom en svacka, utan att för den skull vara helt undergrävd. Företas inte avvecklingsåtgärder innan skatternas förfallodag, kan dock företrädaren krävas på betalning. Naturligtvis kan inte skatteverket alltid förutsätta att ett bolags ekonomiska situation kommer förbättras, men det kan även anses att möjligheten

¹³⁹ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 127-133.

¹⁴⁰ Taxell Lars Erik - Bolagsledningens ansvar, 2001 s. 54.

¹⁴¹ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 136.

inte helt borde uteslutas i skatteverkets bedömning. Hade ett enskilt fall om företrädaransvar prövats utifrån en fri oaktsamhetsbedömning, är det tveksamt om företrädarens och bolagets möjligheter att förebygga skadan genom avvecklingsåtgärder hade ansetts proportionella mot en eventuellt senare inbetalning. Eller mot det faktum att företaget går i konkurs och skatteverket istället, som övriga borgenärer får söka täckning därigenom.

Som diskuterats kort i 4.3, föreslog Regeringen mot bakgrund av ovannämnda praxis om företrädaransvar, att rekvisitet ”grovt oaktsamt”, borde omformuleras till ”skäligen borde insett”. Anledningen var att formuleringen då bättre skulle överensstämma med hur rekvisitet i realiteten tolkades. Lagrådet invände då de ansåg att om rekvisitet bytte utformning skulle bestämmelsen kunna tolkas som att det räckte med vanlig oaktsamhet. Det som är lite förvånande med lagrådets invändning är att, då den grova oaktsamheten i praxis motsvarar en skälig insikt, och en skälig insikt enligt lagrådet motsvarar en vanlig oaktsamhet, så motsvarar ju också den grova oaktsamheten en vanlig oaktsamhet. Lagrådet anförde också som argument mot omformuleringen, att enbart den omständigheten att oaktsamheten inte varit grov, innebär inte att den var ursäktlig. Man skulle kunna dra slutsatsen att lagrådet mer eller mindre har medgivit till att det egentligen inte krävs någon grov oaktsamhet för att ansvar ska kunna göras gällande. Det finns även en viss skillnad mellan att uppge något som grovt oaktsamt, eller som en oaktsamhet som inte är ursäktlig.¹⁴²

Det borde vidare krävas samma mått av oaktsamhet för att undgå företrädaransvar som det krävs för en aktieägare att undgå skadeståndsansvar, eftersom båda ansvar fordrar grov oaktsamhet. Då det saknas praxis där aktieägare betraktats som grovt oaktsamma, får ledning sökas inom den allmänna skadeståndsrätten. I NJA 1992 s. 130, framhöll HD att en betydande hänsynslöshet och nonchalans som medför en avsevärd risk för skada, var att anse som grovt oaktsamt.

Frågan är då om förutsättningen för företrädaransvar, nämligen att företrädaren insåg eller hade fog för att misstänka att en betalning inte skulle kunna ske i tid, men ändå inte företagit avvecklingsåtgärder senast på förfallodagen, är att likställa med betydande hänsynslöshet och nonchalans. Bara för att det finns fog för att misstänka något garanterar inte det att det finns en misstanke. Det är även tveksamt, om det nu finns en misstanke hos

¹⁴² Prop 2002/03:28 s.24-26, Bilaga 5, s. 96.

den som anses vara företrädare, att det faktum att bolaget inte företar avvecklingsåtgärder i tid utifrån en misstanke, kan anses som betydande hänsynslöshet.

Vid skadeståndsansvar är det vanligtvis den skadelidande som har bevisbördan för att oaktsamhet har förekommit.¹⁴³ På samma sätt är det skatteverket som ska visa att företrädaren var grovt oaktsam, d.v.s. insåg eller hade fog för att misstänka. Då de subjektiva rekvisiten togs ur bruk, var det företrädaren som skulle visa att denna inte hade varit grovt oaktsam. Under denna tidsperiod blev företrädaren i stort sett alltid betalningsskyldig, även om det tidigare var sagt att bedömningen inte skulle ändras i sak i och med lagändringen, så blev detta ändå effekten. Det var också anledningen till återinförandet av de subjektiva rekvisiten. Frågan är dock om bedömningen den här gången faktiskt har ändrats tillbaka. Efter lagändringen flyttades processen till förvaltningsdomstol. I RÅ 2007 ref.48 Angav regeringsrätten följande i sin bedömning:

”Det är ostridigt att K.S. drivit bolaget vidare i syfte att på sikt avveckla verksamheten, att banken som prioriterad borgenär haft intresse av en sådan fortsatt drift, att oprioriterade borgenärer inte fått betalt samt att rörelsen inte gått med förlust under avvecklingsperioden. Även om den fortsatta driften av bolaget inte har lett till att statens möjligheter att få betalt för den aktuella fordringen försämrats kan konstateras att K.S. inte har vidtagit åtgärder av sådant slag som gör att han kan undgå betalningsskyldighet.”

Med åtgärder i domen, åsyftades avvecklingsåtgärder. Det spelade alltså ingen roll att bolagets betalningsutsikter inte hade försämrats, vid en skadeståndsansvarsbedomning är försämring en förutsättning för att kunna göra ansvar gällande, eftersom det annars inte skett en skada, eller förlust. Frågan om insikt diskuterades heller inte i fallet, det var således endast det faktum att avvecklingsåtgärder inte hade vidtagits, som föranledde ett ansvar. Det är också tveksamt om enbart uteblivna avvecklingsåtgärder, utan försämrade betalningsutsikter är detsamma som betydande hänsynslöshet.

Det råder således vissa skillnader i oaktsamhetsbedömningen. Vid en fri oaktsamhetsbedömning finns fyra bedömningspunkter. Vid företrädaransvar finns egentligen bara en, en insikt eller misstanke. Vid ett skadeståndsansvar vägs de fyra punkterna mot varandra för att konstituera oaktsamhet. Vid företrädaransvar finns det en punkt som går att bedöma, åtminstone i vissa rättsfall. Den punkten konstituerar grov oaktsamhet. Bevisbördan är uppdelad på samma sätt, beviskravet är osäkert, eftersom det förutsätter att någon faktisk bevisning behövs föras.

¹⁴³ Hellner, Radetzki – Skadeståndsrätt, 2006 s. 148.

6 Avslutande kommentarer

6.1 Analys och slutsats

Sammanfattningsvis har jämförelsen visat på vissa skillnader och likheter. Vid bedömningen av både skadeståndsansvar och företrädaransvar, råder ingen större skillnad i avgörandet av vem som är företrädare. Att företrädare bedöms lika ger en god kontinuitet inom båda bedömningarna, den som har det bestämmande inflytandet i bolaget är också den som ska ha kontroll över den juridiska personens åtaganden.

Att ansvarsgrunden bedöms individuellt oavsett om det handlar om företrädaransvar eller skadeståndsansvar, talar också för ett sammanhängande system. Däremot så är betalningsskyldigheten vid företrädaransvar direkt förknippad med den juridiska personen, vilket medför ett ansvarsgenombrott när företrädaren måste svara för den juridiska personens skatteskulder. Det skiljer sig från ett skadeståndsansvar, då skadeståndsansvaret beräknas utifrån en inträffad skada eller förlust, och motsvarigheten till den förlusten.

Skatteverkets ställning som borgenär i relation till bolaget skiljer sig från andra borgenärer. Eftersom skatteverket har större möjligheter att påkalla betalning, samt en större insikt i bolagets ekonomi. Skatteverket representerar också det allmänna, och skattebetalningarna fyller till viss del en samhällsnyttig funktion. Men att skatteverket i sin position både kan övervaka ekonomin, och göra sanktion gällande om den inte håller, ger skatteverket en maktposition. Maktpositionen är inte helt proportionell, med tanke på att skatteverket också får ta del av bolagets vinst då bolaget inte befinner sig i kris. Det kan därför anses att skatteverket liksom andra borgenärer också borde ha en egen affärsrisk. Ett relativt svagt borgenärsskydd i skadeståndssammanhang, i kontrast till ett relativt starkt skydd för Skatteverket, indikerar också på en tydlig diskrepans.

Vad gäller oaktsamhetsbedömningen, så finns det en hel del skillnader. En allmän rättsgrundsats är att samma gärning ska medföra samma påföljd. Den brukar utformas som ”Lika brott ger lika straff” men grundsatsen borde även anses omfatta icke brottsliga handlingar, och icke straffrelaterade sanktioner. Både företrädaransvar och skadeståndsansvar kan aktualiseras av en oaktsam underlåtelse. För att den oaktsamma underlåtelsen ska medföra företrädaransvar och skadeståndsansvar i samma utsträckning, måste dock underlåtelsen såväl som oaktsamheten bedömas lika. Görs skillnad mellan vad som utgör oaktsamt och underlåtelse mellan två olika rättstillämpningar, så kan det även få effekten att ett eventuellt ansvar inträder i den ena tillämpningen, men inte den andra.

En objektiv förutsättning i form av en underlåtelse eller att visst sakförhållande föreligger, går sällan att bedöma på olika sätt, när det är konkret fakta. Oaktsamhet däremot, som varken är generellt definierat eller lätt att urskilja, borde lättare kunna leda till olika bedömningar. Den grova oaktsamheten vid företrädaransvar motsvaras enligt praxis av en insikt. Vid den fria oaktsamhetsbedömningen för skadeståndsansvar förutsätts mer än en insikt, för att motsvara vanlig oaktsamhet. Vid den bundna oaktsamhetsbedömningen presumeras oaktsamhet vid en lagöverträdelse. Då ett strikt ansvar föreligger fordras inte mer oaktsamhet än en överträdelse eller underlåtelse över huvudtaget.

Mot bakgrund av det finns anledning att anta att den grova oaktsamheten vid bedömning av företrädaransvar, i realiteten i vart fall inte motsvarar mer än en vanlig oaktsamhet, det verkar snarare som oaktsamheten som fordras för att företrädaransvar ska infalla är ännu lägre, nästan i motsvarighet med ett strikt ansvar.

För en organledamot inom bolagsledningen, som inte kan förutsättas ha ingående kunskaper inom skatterätt och skadeståndsrätt, kan det vara svårt att veta vad som gäller. Ledamoten borde i vart fall inte ha anledning att tro att en grov oaktsamhet skulle infalla tidigare än en vanlig oaktsamhet, på oaktsamhetsskalan.

Om det sedan skulle vara så att organledamoten har överskridit en förpliktelse mot bolaget i samband med att denna har underlåtit att inbetala skatt, kan två ansvarsbestämmelser komma att aktualiseras, fråga är vilken oaktsamhetsstandard som då ska gälla. Eller om organledamoten kanske inte anses vara tillräckligt oaktsam för att ett skadeståndsansvar ska kunna aktualiseras, men samtidigt anses vara grovt oaktsam så att företrädaransvar aktualiseras.

Mot bakgrund av den allmänna rättsgrundsatsen att lika handling ska medföra lika påföljd, så kan inte denna olikhet anses motiverad. Inte heller skapas ett sammanhängande system inom oaktsamhetsvärdering. Ett systematiskt utformat system borde inte heller medföra att en organledamot som bedrar sin borgenär, i oaktsamhetssynpunkt behandlas gynnsammare än den som vill rädda sitt företag.

Referenslista

Lagstiftning

Uppbördslagen (1953:272)

Förmånsrättslagen (1970:979)

Skattebrottslag (1971:69)

Aktiebolagslagen (1975:1 385)

Bokföringslagen (1976:125)

Taxeringslagen (1990:324) 3:1.

Lag om finansiella instrument (1991:980)

Årsredovisningslagen(1995:1 554)

Lag (1996:764) om företagskonstruktion

Skattebetalningsslagen (1 997:483)

Lagen (2007:324) om skatteverkets hantering av vissa borgenärsuppgifter

Skatteförfarandelagen (2011:1 244)

Praxis

RÅ 2007 ref.48

NJA 1936 s. 78

NJA 1937 s.312

NJA 1948 s.651

NJA 1971 s.296 I-III

NJA 1972 s.115 I-II

NJA 1974 s.297

Utländska rättsfall

Conway v. O'Brien, 111 F.2d (2d Cir. 1940)

Förarbeten

Prop. 1967:130

Prop. 1975:103

Prop.1997/98:99

Prop. 1996/97:100

Prop. 2002/03:49

Prop. 2002/03:128

Prop. 2004/05:85

SOU 1971:15

SOU 1983:23

SOU 1995:44

SOU 2002:8

Doktrin

Andersson Jan – *Kapitalskyddet i aktiebolag*, 2005, Jure AB, Stockholm

Bergström, Samuelsson- *Aktiebolagets grundproblem*, 2009, Norstedts juridik, Stockholm

Dotevall Rolf - *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2008, Norstedts juridik, Stockholm

Hellner, Radetzki – *Skadeståndsrätt*, 2006, Norstedts juridik, Stockholm

Johansson Svante – *Nials, svensk associationsrätt i huvuddrag*, 2001, Norstedts juridik, Stockholm

Kjellgren, Holm – *Att skriva uppsats i rättsvetenskap*, 2007, Studentlitteratur AB, Stockholm

Löfgren, Lagerstedt, Persson Österman, Svensson – *Personligt ansvar*, 2009, Norstedts juridik, Stockholm

Sandström Torsten – *Svensk aktiebolagsrätt*, 2007, Norstedts juridik, Stockholm

Skog Rolf – *Rodhes aktiebolagsrätt*, 2009, Norstedts juridik, Stockholm

Stattin Daniel – *Företagsstyrning*, 2008, Uppsala universitet

Svernlöv Carl - *Ansvarsfrihet*, 2007, Norstedts juridik, Stockholm

Svernlöv Carl - *Styrelse och VD-ansvar i aktiebolaget*, 2008, Norstedts juridik, Stockholm

Taxell Lars Erik - *Bolagsledningens ansvar*, 2001, Åbo akademis förlag, Åbo

Artiklar och handledningar

Rikskatteverkets rapport 2004:2

Skatteverket - *Handledning för företrädaransvar*, 4 utg. Frizes publikation 2009

Andersson Jan - NTS 1999:3, *Medelbar skada och aktieägares skadeståndsanspråk*.

Andersson, Håkan – Infotorg juridik, 2011-08-10, *Culpabegreppet – evigt samma ytuttryck, evigt nya konkretiserande avvägningar*.